

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ 2021-2023

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	3
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 - ΔΗΛΩΣΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ.....	5
Στρατηγικές Επιδιώξεις	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - ΔΗΛΩΣΗ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ.....	13
Διαχείριση των Δημόσιων Οικονομικών.....	13
Μακροοικονομικό Περιβάλλον.....	14
Μακροοικονομικές Εξελίξεις - 2019.....	14
Τρέχουσες Οικονομικές Εξελίξεις - 2020.....	15
Μεσοπρόθεσμες Προοπτικές Κυπριακής Οικονομίας 2021-2023.....	16
Διεθνείς Υποχρεώσεις.....	17
Δημόσια Οικονομικά.....	18
Δημοσιονομική Κατάσταση - Γενική Κυβέρνηση	18
Κεντρική Κυβέρνηση - Κρατικός Προϋπολογισμός 2021 και ΜΔΠ 2021-2023.....	26
Ανάλυση Κινδύνων	29
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 - ΔΗΛΩΣΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ	30
Μεταρρυθμίσεις στη Γενική Κυβέρνηση και στον Ευρύτερο Δημόσιο Τομέα	30
Γενικοί Στόχοι και Δράσεις	31
Κατευθυντήριες Γραμμές	36
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι.....	37

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το Στρατηγικό Πλαίσιο Δημοσιονομικής Πολιτικής (ΣΠΔΠ) προσδιορίζει και παρουσιάζει συνολικά τις βασικές στρατηγικές κατευθύνσεις και προτεραιότητες οικονομικής πολιτικής της κυβέρνησης για την επόμενη τριετία.

Λόγω της πανδημίας του κορωνοϊού (COVID-19), η οποία έχει επιφέρει πολύ σημαντικό οικονομικό αντίκτυπο παγκοσμίως, συμπεριλαμβανομένης και της Κύπρου, αλλά και μεγάλη αβεβαιότητα ως προς τις οικονομικές προοπτικές, το Στρατηγικό Πλαίσιο Δημοσιονομικής Πολιτικής για το 2021-2023, έχει καταρτιστεί μέσα σε ιδιαίτερες συνθήκες. Η αβεβαιότητα που επικρατεί για την εξέλιξη της νόσου καθιστά πολύ δύσκολη τη διεξαγωγή αξιόπιστων μακροοικονομικών και δημοσιονομικών προβλέψεων και ως εκ τούτου έχουν ετοιμαστεί ενδεικτικές μακροοικονομικές και δημοσιονομικές προβλέψεις μόνο για τα έτη 2020 και 2021. Οι προβλέψεις αυτές δύναται να αναθεωρηθούν κατά την ετοιμασία του Προϋπολογισμού για το 2021, ενώ οι προβλέψεις μέχρι το 2023 θα ετοιμαστούν σε κατοπινό στάδιο, όταν το οικονομικό περιβάλλον επιτρέψει πιο ασφαλείς εκτιμήσεις.

Σημειώνεται ότι, σε παγκόσμιο επίπεδο, παρατηρείται μια άνευ προηγουμένου στήριξη της πραγματικής οικονομίας, με μέτρα ενίσχυσης από διεθνείς οργανισμούς, Κυβερνήσεις (μέσω δημοσιονομικών πακέτων στήριξης) και από Κεντρικές Τράπεζες. Από την πλευρά της, η Κυβέρνηση της Κυπριακής Δημοκρατίας, παράλληλα με τα αυστηρά μέτρα περιορισμού της εξάπλωσης του κορωνοϊού στην Κύπρο (αναστολή εργασιών επιχειρήσεων, περιορισμός στις μετακινήσεις πολιτών, περιορισμός στις αερομεταφορές κλπ), έχει υιοθετήσει σημαντικά μέτρα στήριξης της οικονομίας. Κύριος στόχος αποτελεί η προστασία της υγείας του πληθυσμού και περιορισμού της πανδημίας, καθώς και διατήρηση, εν ζωή, των επιχειρήσεων και του ενεργού πληθυσμού κάτω από συνθήκες εργοδότησης, στο μέγιστο δυνατό βαθμό.

Παρά το γεγονός ότι, ο περιορισμός των κρουσμάτων στη Δημοκρατία έχει επιτρέψει τη σταδιακή χαλάρωση των περιοριστικών μέτρων, εντούτοις η πλήρης χαλάρωση των μέτρων δεν μπορεί ακόμη να προβλεφθεί, με την ανάγκη διατήρησης και συνέχισης κάποιων μέτρων στήριξης της οικονομίας για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα, να καθίσταται αναγκαία.

Ο αντίκτυπος στην οικονομία της Κύπρου θα εξαρτηθεί συνεπώς από τη χρονική διάρκεια και το εύρος εξάπλωσης του ιού. Ταυτόχρονα, δεν μπορεί να αποκλειστεί το ενδεχόμενο ύπαρξης νέου κύματος εξάπλωσης του ιού σε μεταγενέστερο στάδιο και την ανάγκη εφαρμογής, εκ νέου, περιοριστικών μέτρων.

Το ΣΠΔΠ 2021-2023, όπως καθορίζεται από τον περί Δημοσιονομικής Ευθύνης και Δημοσιονομικού Πλαισίου Νόμο (Νόμος Αρ.20(Ι)/2014), αποτελείται από τρεις Δηλώσεις-Κεφάλαια. Το Κεφάλαιο 1, "**Δήλωση Κυβερνητικής Στρατηγικής**" (ΔΚΣ), αναλύει το ευρύτερο πλαίσιο της κυβερνητικής αναπτυξιακής πολιτικής για την περίοδο 2021-2023. Μέσω του προσδιορισμού των πολιτικών προτεραιοτήτων της Κυβέρνησης για καθορισμό του αναπτυξιακού μοντέλου της οικονομίας, λαμβάνοντας υπόψη τα συγκριτικά της πλεονεκτήματα και τις εξελίξεις και προοπτικές σε διεθνές επίπεδο, η ΔΚΣ περιγράφει σε ποιους τομείς θα πρέπει να δοθεί έμφαση μέσω της προώθησης, μεταξύ άλλων, σημαντικών διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων για την επίτευξη μιας βιώσιμης και με στέρεες βάσεις ανάπτυξη που θα οδηγήσει στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Η ΔΚΣ αποτελεί τη βάση για την ετοιμασία των Στρατηγικών Σχεδίων των Υπουργείων που θα προσδιορίσουν τις πολιτικές τους σε επίπεδο τομέων και υποτομέων για την επίτευξη των στρατηγικών στόχων. Η ΔΚΣ λαμβάνει υπόψη το Πρόγραμμα Διακυβέρνησης του Προέδρου της Δημοκρατίας, τη Στρατηγική για την Ευρώπη 2020, τους πολιτικούς προσανατολισμούς του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, καθώς και τις Ειδικές ανά χώρα Συστάσεις του Συμβουλίου. Λόγω της πανδημίας του κορωνοϊού και των επιπτώσεων στην οικονομία της Κύπρου, κύρια προτεραιότητα της οικονομικής πολιτικής αποτελεί ο περιορισμός των οικονομικών επιπτώσεων και η επανεκκίνηση της οικονομίας.

Στο Κεφάλαιο 2, «**Δήλωση Δημοσιονομικής Στρατηγικής**» (**ΔΔΣ**), παρουσιάζονται οι πρόσφατες μακροοικονομικές και δημοσιονομικές εξελίξεις, καθώς και οι μεσοπρόθεσμες προβλέψεις και το μεσοπρόθεσμο δημοσιονομικό πλαίσιο. Στη βάση των μακροοικονομικών και δημοσιονομικών εξελίξεων και προβλέψεων θα καθοριστούν τα ανώτατα όρια δαπανών για κάθε Υπουργείο/Υφυπουργείο και ανεξάρτητη υπηρεσία. Στόχος της δημοσιονομικής στρατηγικής είναι η διασφάλιση της βιωσιμότητας των δημοσίων οικονομικών, η επίτευξη των προτεραιοτήτων πολιτικής σύμφωνα με τη ΔΚΣ, η βελτίωση της ποιότητας των δημοσίων οικονομικών μέσω της ανακατανομής των δημοσίων δαπανών προς κατηγορίες με υψηλή προστιθέμενη αξία καθώς και η χρήση των περιορισμένων δημόσιων πόρων αποδοτικά, αποτελεσματικά και με διαφάνεια.

Στο Κεφάλαιο 3, "**Δήλωση Πολιτικής Απασχόλησης**" (**ΔΠΑ**), προσδιορίζεται η πολιτική για την αποτελεσματική διαχείριση των ανθρώπινων πόρων στη Γενική Κυβέρνηση και στον ευρύτερο δημόσιο τομέα στο πλαίσιο των στόχων της δημοσιονομικής πολιτικής, ενώ περιλαμβάνονται και οι πολιτικές που αφορούν στη βελτίωση της διαφάνειας, αποδοτικότητας και παραγωγικότητας, καθώς και της περαιτέρω ανάπτυξης και αξιοποίησης του ανθρώπινου δυναμικού.

ΔΗΛΩΣΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ

Η κυπριακή οικονομία ανέκαμψε από το 2015, καταγράφοντας κατά την περίοδο 2016-2019 από τους υψηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης στην ΕΕ, σημαντική μείωση της ανεργίας και αύξηση της απασχόλησης. Αυτό ήταν αποτέλεσμα της υλοποίησης μιας σειράς πολιτικών και διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων φιλικών προς την ανάπτυξη, που οδήγησαν σε ανάκαμψη των επενδύσεων και της ιδιωτικής κατανάλωσης. Παράλληλα, η συνεχιζόμενη προσήλωση στην εφαρμογή συνετούς δημοσιονομικής πολιτικής είχε οδηγήσει στην περαιτέρω εμπέδωση της μακροοικονομικής σταθερότητας. Οι εξελίξεις αυτές είχαν δημιουργήσει τις συνθήκες για ενίσχυση της δυναμικής για επίτευξη βιώσιμης ανάπτυξης σε μακροπρόθεσμο ορίζοντα. Εντούτοις, παρέμειναν προκλήσεις, για την αντιμετώπιση των οποίων απαιτείται η συνέχιση συστηματικών και συντονισμένων προσπαθειών για περαιτέρω βελτίωση των συνθηκών σταθερότητας, ανταγωνιστικότητας και ανάπτυξης της οικονομίας.

Μια άνευ προηγουμένου νέα πρόκληση ωστόσο αποτελεί η κρίση που προκλήθηκε από την πανδημία COVID-19. Η αντιμετώπιση των κοινωνικών και οικονομικών επιπτώσεων που η εξέλιξη αυτή έχει επιφέρει στην κυπριακή οικονομία, όπως και στις οικονομίες της ΕΕ αλλά και διεθνώς, λόγω των περιοριστικών μέτρων που επιβεβλημένα έχουν ληφθεί, επηρεάζουν σημαντικά τις βραχυπρόθεσμες και μεσοπρόθεσμες προοπτικές και προτεραιότητες της οικονομίας. Η κυβέρνηση έχει λάβει σειρά μέτρων για στήριξη του συστήματος υγείας, των ευπαθών ομάδων του πληθυσμού, του εισοδήματος των εργαζομένων, καθώς και των επιχειρήσεων και των αυτοεργοδοτούμενων που πλήγηκαν από την πρωτοφανή αυτή κρίση, μέσω της ενίσχυσης της ρευστότητας τους και της τόνωσης της κατανάλωσης, αλλά και της στήριξης συγκεκριμένων τομέων που έχουν πληγεί ιδιαίτερα. Πρώτιστο στόχο αποτέλεσε η θωράκιση του συστήματος υγείας ώστε να ανταποκριθεί στις ανάγκες περίθαλψης των πολιτών, αλλά και η διατήρηση της κοινωνικής συνοχής και η αποτροπή της αύξησης της ανεργίας. Πρόσθετα στοχευμένα μέτρα στήριξης προγραμματίζονται επίσης, για περαιτέρω διαμόρφωση των συνθηκών που θα διευκολύνουν την ανάκαμψη της οικονομίας και την επαναφορά της σε τροχιά ανάπτυξης.

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ

Βασική προτεραιότητα των τελευταίων χρόνων αποτέλεσε η σταθεροποίηση και επαναδραστηριοποίηση της οικονομίας. Η συλλογική προσπάθεια εστιάστηκε στη σταθεροποίηση του χρηματοπιστωτικού συστήματος, στη διόρθωση των ανισορροπιών στα δημόσια οικονομικά καθώς και στην υλοποίηση διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων, έτσι ώστε να τεθούν υγιείς βάσεις για ανάκαμψη και δημιουργία θέσεων εργασίας, μέσα σε συνθήκες κοινωνικής συνοχής. Είναι απαραίτητο να διατηρηθεί αλλά και, στο βαθμό που το επιτρέπουν ή και, σε ορισμένες περιπτώσεις, το απαιτούν οι νέες προκλήσεις που προέκυψαν από την πανδημία COVID-19, να ενδυναμωθεί η δυναμική των πιο πάνω μεταρρυθμίσεων.

Θέτοντας ως κύρια άμεση προτεραιότητα την αντιμετώπιση των συνεπειών της πανδημίας, είναι απαραίτητο τα Στρατηγικά Σχέδια των Κρατικών Υπηρεσιών και ο Κρατικός Προϋπολογισμός να αντικατοπτρίζουν τις στρατηγικές κατευθύνσεις της κυβέρνησης, όπως αυτές διαφοροποιούνται βάσει των αποφάσεων της για στήριξη της οικονομίας και των επιμέρους τομέων της. Υπενθυμίζεται ότι οι μεσοπρόθεσμες στρατηγικές κατευθύνσεις αντικατοπτρίζουν τις προγραμματικές δηλώσεις του Προέδρου της Δημοκρατίας, το Σχέδιο Δράσης για την Ανάπτυξη, σημαντικό μέρος του οποίου έχει ήδη υλοποιηθεί, καθώς και το Εθνικό Μεταρρυθμιστικό Πρόγραμμα το οποίο περιέχει μέτρα για την υλοποίηση των Συστάσεων και αντιμετώπιση των κύριων προκλήσεων που εντοπίζονται από την ΕΕ για την Κύπρο, στα πλαίσια του ευρωπαϊκού εξαμήνου. Οι μεσοπρόθεσμοι στρατηγικοί στόχοι της κυβέρνησης αφορούν στην επίτευξη βιώσιμης οικονομικής, περιβαλλοντικής και κοινωνικής ανάπτυξης. Θα πρέπει ωστόσο να ληφθούν υπόψη οι διαφοροποιημένες ανάγκες και προτεραιότητες που έχουν επιφέρει οι πρόσφατες εξελίξεις, κυρίως σε ότι αφορά την ενίσχυση και

διασφάλιση της ανθεκτικότητας του συστήματος υγείας, την εισοδηματική στήριξη των πολιτών και των επιχειρήσεων, καθώς και την στήριξη των τομέων με σημαντική συνεισφορά στο ΑΕΠ και στη συνολική απασχόληση.

Λαμβανομένων υπόψη και των στενών δημοσιονομικών πλαισίων που έχουν δημιουργηθεί, ο στρατηγικός σχεδιασμός των Υπουργείων και άλλων κρατικών υπηρεσιών θα πρέπει να υιοθετήσει κατάλληλα χρονοδιαγράμματα ώστε να επικεντρωθεί βραχυπρόθεσμα στις άμεσες προτεραιότητες για αντιμετώπιση των επιπτώσεων της πανδημίας περιλαμβανομένων και των πακέτων στήριξης που έχουν ήδη υιοθετηθεί ή θα υιοθετηθούν στο άμεσο μέλλον από την κυβέρνηση, άλλες πολιτικές και μέτρα που προωθούν την άμεση διευκόλυνση της δραστηριοποίησης των επιχειρήσεων, την δημιουργία θέσεων εργασίας, και την ευελιξία όσον αφορά την λειτουργία της οικονομίας και τη συμμετοχή στην αγορά εργασίας, καθώς και μέτρα κοινωνικής προστασίας.

Σε μεσοπρόθεσμο ορίζοντα, βασικοί στόχοι παραμένουν η υλοποίηση διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων και δημόσιων επενδύσεων, μέσα στις δημοσιονομικές δυνατότητες του κράτους, έτσι ώστε να διασφαλιστεί η μακροοικονομική σταθερότητα, η ανταγωνιστικότητα και ανθεκτικότητα της κυπριακής οικονομίας, με απώτερο στόχο την δημιουργία ικανοποιητικών επιπέδων απασχόλησης και ανάπτυξης μέσα σε συνθήκες κοινωνικής συνοχής. Ιδιαίτερα αναγκαία παραμένει η υλοποίηση μεταρρυθμίσεων που θα οδηγήσουν σε την αναβάθμιση της παραγωγικότητας και της διεθνούς ανταγωνιστικότητας της οικονομίας, λαμβάνοντας υπόψη και τις διαπιστώσεις για τις αδυναμίες και τις συστάσεις της 1^{ης} Έκθεσης Ανταγωνιστικότητας για την κυπριακή οικονομία (σύμφωνα και με την σχετική Απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου ημερ. 18/3/2020).

Σημαντική εξακολουθεί να είναι η επικέντρωση στις απαραίτητες πολιτικές και δράσεις για υλοποίηση των δεσμεύσεων που έχει λάβει η Κυπριακή Δημοκρατία για συμβολή στην επίτευξη των παγκόσμιων Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης της Ατζέντας 2030 των Ηνωμένων Εθνών, λαμβάνοντας υπόψη τις προτεραιότητες και αντίστοιχες δεσμεύσεις σε συγκεκριμένους τομείς, όπως αυτές καταγράφονται στην Πρώτη Εθελοντική Έκθεση Προόδου της Κύπρου για την Εφαρμογή της Ατζέντας 2030 η οποία εκπονήθηκε το 2017, καθώς και τις σχετικές προκλήσεις και αδυναμίες που η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εντοπίζει για την Κύπρο μέσα από την Έκθεση Χώρας του 2020.

Η Δήλωση Κυβερνητικής Στρατηγικής θέτει τις βασικές στρατηγικές επιδιώξεις οι οποίες θα πρέπει να διέπουν την κατανομή των πόρων του Προϋπολογισμού για την περίοδο 2021-2023. Λόγω των περιορισμένων δυνατοτήτων εσωτερικής χρηματοδότησης, ύψιστη προτεραιότητα αποτελεί η διασφάλιση της βέλτιστης αξιοποίησης όλων των διαθέσιμων ευρωπαϊκών κονδυλίων και άλλων εξωτερικών πόρων, λαμβανομένων υπόψη και νέων χρηματοδοτικών μηχανισμών σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο (“SURE”, “EIB Guarantee Fund”, “ESM Pandemic Crisis Support”, “Next Generation EU”), η αποτελεσματικότερη συνεργασία μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, καθώς και η διασύνδεση των προτεραιοτήτων χρηματοδότησης με τους στρατηγικούς στόχους του κράτους.

Σε μεσοπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο επίπεδο, η Κυβέρνηση προτίθεται να επικεντρωθεί στους πυλώνες που αναλύονται πιο κάτω.

Αειφόρος Ανάπτυξη και Επιχειρηματικότητα

Οι βασικοί άξονες οικονομικής πολιτικής που θα στηρίξουν την αειφόρο και χωρίς αποκλεισμούς μακροπρόθεσμη ανάπτυξη και την απασχόληση σε σταθερή βάση είναι οι ακόλουθοι:

- αξιοποίηση και περαιτέρω ανάπτυξη των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της οικονομίας,
- ενίσχυση της παραγωγικότητας και ανταγωνιστικότητας της,
- αύξηση της ευελιξίας και ενδυνάμωση της ανθεκτικότητας της οικονομίας σε εξωτερικές κρίσεις

- διαφοροποίηση και αναδιάρθρωση της παραγωγικής βάσης με έμφαση σε τομείς με ψηλή συμβολή στην ανάπτυξη και την αειφορία,
- αύξηση της εξωστρέφειας της οικονομίας,
- βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος,
- προώθηση των επενδύσεων και της ανάπτυξης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων,
- αύξηση της αποδοτικότητας της Δημόσιας Υπηρεσίας,
- ενδυνάμωση της αποδοτικότητας των διαδικασιών για απονομή δικαιοσύνης, και
- υλοποίηση πολιτικών που στοχεύουν στην κοινωνική και περιβαλλοντική βιωσιμότητα.

Οι πιο πάνω άξονες καθορίζουν την κατεύθυνση για τον μεσοπρόθεσμο στρατηγικό προγραμματισμό της Κυβέρνησης και τα τριετούς διάρκειας Στρατηγικά Σχέδια των Υπουργείων και άλλων Κρατικών Υπηρεσιών, και αντικατοπτρίζονται πιο κάτω στις προτεραιότητες για τις δημόσιες επενδύσεις και πολιτικές.

Οι άμεσες προτεραιότητες οι οποίες θα πρέπει να ληφθούν υπόψη και για τον προϋπολογισμό του 2021 αφορούν στην αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κρίσης του COVID-19. Βραχυπρόθεσμα πρώτη προτεραιότητα αποτελεί η ενσωμάτωση από όλες τις αρμόδιες Αρχές στον στρατηγικό σχεδιασμό και τον προϋπολογισμό τους των πολιτικών και των μέτρων που έχουν εγκριθεί και θα εγκριθούν στο εγγύς μέλλον από το Υπουργικό Συμβούλιο ως μέρος του προγράμματος στήριξης της κυβέρνησης για αντιμετώπιση της επιδημίας του COVID-19. Θα πρέπει να υπάρξει επικέντρωση στην περαιτέρω ενδυνάμωση του τομέα της υγείας και να δοθεί προτεραιότητα σε ώριμα έργα και επενδύσεις, κίνητρα και δράσεις που μπορούν να υποβοηθήσουν άμεσα την δραστηριοποίηση των επιχειρήσεων αποτρέποντας την αύξηση της ανεργίας και οδηγώντας στη δημιουργία θέσεων απασχόλησης, καθώς και σε μέτρα κοινωνικής προστασίας. Θα πρέπει να δοθεί έμφαση σε οριζόντιες πολιτικές και μέτρα για την προώθηση των ιδιωτικών επενδύσεων, διευκόλυνση της πιο ευέλικτης λειτουργίας της οικονομίας μέσα στις νέες συνθήκες, περιλαμβανομένου του ψηφιακού μετασχηματισμού, τόσο του δημόσιου όσο και του και ιδιωτικού τομέα, των οποίων η αναγκαιότητα είναι ακόμη πιο έντονη κάτω από τις παρούσες συνθήκες λειτουργίας της κυπριακής και της διεθνούς οικονομίας, της στήριξης και παροχής ρευστότητας προς τις επιχειρήσεις καθώς και της ενίσχυσης της δυνατότητας τους για εξαγωγές. Θα πρέπει επίσης να επιταχυνθούν μεταρρυθμίσεις στον δημόσιο τομέα που αυξάνουν την παραγωγικότητα και μειώνουν τις δημόσιες δαπάνες αλλά και το διοικητικό κόστος των επιχειρήσεων. Όσον αφορά τους τομείς οικονομικής δραστηριότητας, θα πρέπει να αναπροσαρμοστεί ο στρατηγικός σχεδιασμός στον βαθμό που χρειάζεται ανάλογα με τον τομέα και να γίνει προτεραιοποίηση των δαπανών με βάση τα σημερινά δεδομένα και προκλήσεις. Προτεραιότητα αποδίδεται στην υλοποίηση αναπροσαρμοσμένης στις συνθήκες COVID-19 στρατηγικής για τον τουρισμό και η ανάλογη προώθηση των υπόλοιπων τομέων με εξαγωγικό χαρακτήρα. Ιδιαίτερης σημασίας είναι και η ενίσχυση της πράσινης οικονομίας και κυρίως της ενεργειακής απόδοσης και των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ) για ενίσχυση της αειφορίας, αλλά ταυτόχρονα και στην ανταγωνιστικότητα και τη μείωση του κόστους των εισαγόμενων πετρελαιοειδών. Οι δημόσιες επενδύσεις και δαπάνες θα πρέπει να γενικά προσανατολισμένες στην άμεση συγκράτηση της ανεργίας και την δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης.

Οι βραχυπρόθεσμες και μεσοπρόθεσμες προτεραιότητες που θα πρέπει να ληφθούν υπόψη για την ετοιμασία των τριετών Στρατηγικών Σχεδίων και του προϋπολογισμού αφορούν στα ακόλουθα:

Ενίσχυση της ανθεκτικότητας και μεταρρύθμιση του τομέα της υγείας

Άμεση και ύψιστη προτεραιότητα αποτελεί η αντιμετώπιση της τρέχουσας κατάστασης στον τομέα της υγείας, συνεπεία της πανδημίας του κορωνοϊού, και κυρίως της διασφάλισης της δυναμικότητας του τομέα για αντιμετώπιση τυχόν αναζοπύρωσης της πανδημίας κατά τη σταδιακή επαναλειτουργία της οικονομίας και επιστροφής των πολιτών στις κανονικές εργασιακές και άλλες δραστηριότητες τους. Έμφαση απαιτείται να

αποδοθεί στην βελτίωση της ανθεκτικότητας του συστήματος υγείας, στη βελτίωση των συνθηκών εργασίας των επαγγελματιών υγείας και την διασφάλιση επαρκών προμηθειών και εξοπλισμού.

Η μεταρρύθμιση στον τομέα της Υγείας μέσω της αναβάθμισης και αυτονόμησης των δημόσιων νοσηλευτηρίων και της εφαρμογής του Γενικού Συστήματος Υγείας (ΓΕΣΥ) συνεχίζει να αποτελεί σημαντική προτεραιότητα, που θα πρέπει να υλοποιηθεί λαμβάνοντας υπόψη τις τρέχουσες συνθήκες. Μέσα από την πλήρη εφαρμογή του ΓΕΣΥ, επιδιώκεται η αποτελεσματικότερη κάλυψη όλου του πληθυσμού με ποιοτική ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και η βελτίωση της παρεχόμενης φροντίδας υγείας. Παράλληλα, επιδιώκεται η καλύτερη διαχείριση των οικονομικών πόρων που κατανομούνται στην υγεία μέσω της αποδοτικότερης χρησιμοποίησης του ιατροτεχνολογικού εξοπλισμού και των φαρμακευτικών σκευασμάτων καθώς και του ανθρώπινου δυναμικού στην υγεία. Μεσοπρόθεσμα θα πρέπει να διασφαλιστεί η αυξημένη αποδοτικότητα του τομέα και η ύπαρξη επαρκούς ιατρικού προσωπικού και εξοπλισμού.

Άλλοι τομείς οικονομικής δραστηριότητας

Σημαντικό στόχο αποτελεί η στήριξη των τομέων στους οποίους η Κύπρος έχει συγκριτικά πλεονεκτήματα και οι οποίοι μπορούν να αποτελέσουν τους κύριους μοχλούς ανάπτυξης. Η υλοποίηση έργων υποδομής και η παροχή κινήτρων και άλλης στήριξης προς τον ιδιωτικό τομέα θα πρέπει όμως να προσαρμοστεί στις νέες οικονομικές και δημοσιονομικές συνθήκες, ανάλογα με τα δεδομένα του κάθε τομέα. Ιδιαίτερη σημασία θα πρέπει να δοθεί στις ακόλουθες πολιτικές:

Υπό το φως των νέων δεδομένων για τον **τομέα του τουρισμού**, ιδιαίτερη σημασία στο άμεσο μέλλον αποκτά η προώθηση του εσωτερικού τουρισμού αλλά και η στοχευμένη προώθηση και προβολή του τουριστικού προϊόντος, σε επιλεγμένες αγορές του εξωτερικού, επιδιώκοντας στην προσέλκυση εξωτερικού τουρισμού από ασφαλείς χώρες σε σχέση με την δυνατότητα διασποράς του COVID-19, με τις αγορές και τα σχετικά μέτρα να καθορίζονται/αναπροσαρμόζονται αναλόγως των εξελίξεων που θα αφορούν στο επανάνοιγμα του τομέα των αερομεταφορών και της συνδεσιμότητας, σε διεθνές ή και διακρατικό επίπεδο.

Η υλοποίηση της **Εθνικής Στρατηγικής Τουρισμού 2030**, παραμένει μεσοπρόθεσμος/ μακροπρόθεσμος στόχος, με στόχο την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και βιώσιμης ανάπτυξης του τουριστικού προϊόντος της Κύπρου, τη μείωση της εποχικότητας και αύξηση της προστιθέμενης αξίας του τομέα. Το όραμα της νέας στρατηγικής εστιάζει στην καθιέρωση της Κύπρου ως ενός ολόχρονου, ποιοτικού, ψηφιακά έξυπνου, περιβαλλοντικά φιλικού και κοινωνικά ωφέλιμου τουριστικού προορισμού. Μεταξύ άλλων, προβλέπεται εστίαση των μέτρων στην ανάπτυξη ενός ισχυρού “brand”, στην αναβάθμιση και εμπλουτισμό του τουριστικού προϊόντος με έμφαση στην τοπική διάσταση, στην πολιτιστική κληρονομιά, στο φυσικό περιβάλλον και τη δημιουργία νέων τύπων αναπτύξεων. Η υλοποίηση σημαντικών για τον τουρισμό υποδομών όπως το πολυθεματικό καζίνο και οι νέες μαρίνες αναμένεται να έχουν σημαντική συνεισφορά στον τομέα. Η λειτουργία του Υφυπουργείου Τουρισμού από το 2019, έχει σηματοδοτήσει μία νέα εποχή ενισχυμένης διακυβέρνησης, η οποία ευνοεί την προώθηση μεταρρυθμίσεων για εκσυγχρονισμό και ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του τομέα καθώς και των κατάλληλων δημόσιων και ιδιωτικών επενδύσεων, με στόχο την ολιστική αναβάθμιση του.

Η ενίσχυση του **τομέα της ναυτιλίας** είναι σημαντική, και έμφαση θα πρέπει να αποδοθεί στην περαιτέρω βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του τομέα καθώς και της θαλάσσιας ασφάλειας, της περαιτέρω ανάπτυξης του κυπριακού νηολογίου και του ναυτιλιακού συμπλέγματος της Κύπρου. Η αναβάθμιση της διακυβέρνησης του τομέα, με τη σύσταση του Υφυπουργείου Ναυτιλίας το 2018 και η προωθούμενη αναδιοργάνωση και ψηφιοποίηση του θα συμβάλει στην περαιτέρω αναβάθμιση της ποιότητας των υπηρεσιών που παρέχονται στη ναυτιλιακή βιομηχανία. Παράλληλα, η υλοποίηση της στρατηγικής προβολής και της επικοινωνιακής στρατηγικής αναμένεται να δώσει περαιτέρω ώθηση μέσω και της ενίσχυσης της διεθνούς φήμης της κυπριακής σημαίας.

Η στήριξη του **πρωτογενή τομέα** και η **ανάπτυξη της αγροτικής οικονομίας**, της **υδατοκαλλιέργειας**, της **βιοκαλλιέργειας** και των **βιομηχανικών προϊόντων γεωργικής προέλευσης** μέσα από τα ευρωπαϊκά προγράμματα, κίνητρα και άλλες κρατικές επιδοτήσεις με στόχο την ποσοτική και ποιοτική αναβάθμιση του τομέα αποκτά αυξημένη βαρύτητα ενόψει και των νέων προκλήσεων αλλά και της αναγκαιότητας που έχει δημιουργηθεί συνεπεία της πανδημίας, για ενίσχυση της εσωτερικής κατανάλωσης και ζήτησης κυπριακών προϊόντων. Μεσοπρόθεσμα παραμένει σημαντική η κατοχύρωση της προέλευσης για σειρά προϊόντων, η βελτίωση της σήμανσης των γεωργικών προϊόντων με αναδιοργάνωση των διαδικασιών τυποποίησης και εμπορίας και η ενθάρρυνση επενδύσεων σε νέες τεχνολογίες και μεγαλύτερης κλίμακας παραγωγή για βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και της καινοτομίας και την προώθηση της αειφόρου παραγωγής τροφίμων.

Στον **τομέα της ενέργειας**, η ενίσχυση της εξοικονόμησης ενέργειας και της περαιτέρω χρήσης των **ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (ΑΠΕ)**, ιδιαίτερα μέσω της αξιοποίησης του πλεονεκτήματος της ηλιακής ενέργειας, στο πλαίσιο υλοποίησης μέτρων του Εθνικού Σχεδίου Διακυβέρνησης για την Ενέργεια και το Κλίμα (ΕΣΔΕΚ), 2021-2030, αποτελεί βραχυπρόθεσμη προτεραιότητα με θετικές επιπτώσεις και στην ανταγωνιστικότητα και την μείωση του κόστους των εισαγόμενων πετρελαιοειδών. Η εντατικοποίηση των δράσεων για βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης για εξοικονόμηση ενέργειας κατά την τελική χρήση και μείωση του κόστους παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, σε συνδυασμό με το άνοιγμα της ανταγωνιστικής αγοράς ηλεκτρισμού αναμένεται ότι θα παρέχει επίσης ανάλογα πολλαπλά οφέλη για τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις. Ιδιαίτερα σημαντική, στα πλαίσια της βιώσιμης ανάπτυξης, είναι η εξασφάλιση πρόσβασης σε προσιτή, αξιόπιστη, βιώσιμη και φιλική προς το περιβάλλον ενέργεια για όλους.

Η ανάπτυξη και αξιοποίηση των κοιτασμάτων υδρογονανθράκων στην Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη της Κύπρου, καθώς και η δημιουργία υποδομών εισαγωγής, αποθήκευσης και επαναεरोποίησης υγροποιημένου φυσικού αερίου (LNG) και ανάπτυξη του εσωτερικού δικτύου μεταφοράς φυσικού αερίου παραμένουν σημαντικοί μεσοπρόθεσμοι/μακροπρόθεσμοι στόχοι. Πρόσθετα, η άρση της ενεργειακής απομόνωσης της Κύπρου με τη δημιουργία υποδομών για τη διασύνδεση της με τα διευρωπαϊκά δίκτυα ηλεκτρισμού και φυσικού αερίου παρέχει δυνατότητες διασυνοριακού εμπορίου, μείωσης στο κόστος παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος, περαιτέρω αύξηση της ηλεκτροπαραγωγής μέσω ΑΠΕ, καθώς και μείωσης των εκπομπών άνθρακα, θα συμβάλουν στους στόχους του ΕΣΔΕΚ και την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής.

Η προώθηση της **πράσινης ανάπτυξης** που αναμένεται να οδηγήσει στη δημιουργία νέων, πράσινων θέσεων εργασίας **και η αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και των επιπτώσεων της**, στη βάση και των νέων ευρωπαϊκών κατευθύνσεων στους εν λόγω τομείς, όπως αυτές αντικατοπτρίζονται στο Πράσινο Σύμφωνο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής αποτελούν σημαντικούς μεσοπρόθεσμους στόχους. Θα πρέπει να προωθηθούν: Επενδύσεις σε πράσινες τεχνολογίες και προϊόντα, επενδύσεις στους τομείς της διαχείρισης αποβλήτων, της μείωσης των εκπομπών αερίου του θερμοκηπίου, της ανακύκλωσης και της κυκλικής οικονομίας, αξιοποιώντας και τις νέες ευκαιρίες που προκύπτουν μέσα από την λειτουργία των νέων χρηματοδοτικών μηχανισμών του Πράσινου Συμφώνου (όπως το Just Transition Fund). Υλοποίηση του Εθνικού Σχεδίου για την Ενέργεια και το Κλίμα, προωθώντας μεταξύ άλλων σημαντικές πολιτικές και μέτρα σε θέματα ενέργειας, μεταφορών και διαχείρισης αποβλήτων. Υλοποίηση της Εθνικής Στρατηγικής για την προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή, αναπτύσσοντας πρωτοβουλίες στους τομείς της γεωργίας, του τουρισμού, των υδάτων, των θαλασσών, της βιοποικιλότητας, των δασών, της αλιείας, της υγείας και της ενέργειας. Υλοποίηση διαχειριστικών σχεδίων για προστασία των χώρων κοινοτικής σημασίας και ζωνών ειδικής προστασίας στα πλαίσια της Στρατηγικής για τη Βιοποικιλότητα.

Μεσοπρόθεσμο στόχο αποτελεί και η περαιτέρω προώθηση της διατήρησης και βιώσιμης **χρήσης των θαλασσών και των θαλάσσιων πόρων** μέσω μέτρων για την καταπολέμηση της θαλάσσιας ρύπανσης και της υλοποίησης των σχετικών νομοθεσιών της ΕΕ και των ΗΕ.

Η υλοποίηση της **Νέας Βιομηχανικής Πολιτικής** με στόχο την ανάπτυξη μιας εύρωστης, ευέλικτης, “έξυπνης” και τεχνολογικά ανεπτυγμένης βιομηχανίας με ενισχυμένη συμμετοχή στο ΑΕΠ με κύρια αποστολή την ανάπτυξη μοναδικών και καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών υψηλής προστιθέμενης αξίας θα συμβάλει στη βιωσιμότητα και ανταγωνιστικότητα της κυπριακής βιομηχανίας. Η Νέα Βιομηχανική Πολιτική θα στοχεύει στην ικανοποίηση των σχετικών Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης και θα προωθήσει δράσεις για τον εκσυγχρονισμό των υποδομών, των επιχειρηματικών μοντέλων και των διαδικασιών παραγωγής, την κυκλική οικονομία αλλά και την ενίσχυση της συνεργασίας της ακαδημαϊκής κοινότητας και της βιομηχανίας για την παραγωγή βιομηχανικής καινοτομίας. Παράλληλα, θα προωθηθούν δράσεις για την ενίσχυση και την αναβάθμιση των ψηφιακών και βιομηχανικών δεξιοτήτων, τη ψηφιοποίηση της βιομηχανίας, καθώς και την ενίσχυση της εξωστρέφειας των κυπριακών επιχειρήσεων και της πρόσβασής τους στις αγορές.

Οριζόντιες προτεραιότητες

Πέραν των τομεακών προτεραιοτήτων, έμφαση θα δοθεί στην προώθηση σειράς οριζόντιων πολιτικών για τη διεύρυνση της παραγωγικής δυναμικότητας και την προώθηση της ανάπτυξης και επιχειρηματικότητας στο πλαίσιο της αλλαγής του αναπτυξιακού μοντέλου:

Η **διατήρηση της απασχόλησης** αποτελεί την ύψιστη οριζόντια προτεραιότητα και σε αυτήν στοχεύει πρώτιστα η δέσμη μέτρων που έχει ληφθεί από την κυβέρνηση. Ο προσανατολισμός στις Ενεργές Πολιτικές Απασχόλησης, περιλαμβανομένης της επιδότησης της εργασίας με στόχο την επίτευξη πλήρους και παραγωγικής απασχόλησης και την πρόσβαση σε αξιοπρεπή εργασία, αποτελεί ακρογωνιαίιο λίθο της κοινωνικής πολιτικής του κράτους. Η εισαγωγή ευέλικτων μορφών εργασίας και ιδιαίτερα της τηλεργασίας αποκτά αυξημένη βαρύτητα βραχυπρόθεσμα για σκοπούς διευκόλυνσης της εργασίας ενόσω επιβάλλονται περιοριστικά μέτρα στην διακίνηση, αλλά και μεσοπρόθεσμα για σκοπούς διευκόλυνσης της συμμετοχής των γυναικών και άλλων ομάδων στην αγορά εργασίας. Ιδιαίτερη σημασία πρέπει να αποδοθεί στους νέους αλλά και στους μακροχρόνια ανέργους, μέσα από την ενισχυμένη λειτουργία των Δημόσιων Υπηρεσιών Απασχόλησης και τη συνέχιση της επιδότησης της απασχόλησης αλλά και κατάρτισής τους σε επαγγέλματα που ανταποκρίνονται στις ανάγκες και της αγοράς εργασίας, στοχεύοντας παράλληλα στην πλήρη αξιοποίηση ευρωπαϊκών κονδυλίων που διατίθενται για το σκοπό αυτό. Προτεραιότητα πολιτικής συνεχίζει να αποτελεί η προστασία των δικαιωμάτων των εργαζομένων, η εξάλειψη της αδήλωτης εργασίας, καθώς και η κατοχύρωση της αξιοπρεπούς απασχόλησης.

Η παρούσα κρίση και οι επιπτώσεις της έχουν αναδείξει ως ακόμη πιο επιτακτική βραχυπρόθεσμα την επείγουσα **ενδυνάμωση της ψηφιακής οικονομίας** προς όφελος τόσο του δημόσιου τομέα όσο και των επιχειρήσεων και των πολιτών. Για τον σκοπό αυτό βρίσκεται υπό διαμόρφωση η νέα **Εθνική Ψηφιακή Στρατηγική**. Την ανάγκη ενίσχυσης της υιοθέτησης νέων ψηφιακών τεχνολογιών και ανάπτυξης των ψηφιακών δεξιοτήτων στην Κύπρο επισημαίνει, μεταξύ άλλων, η Έκθεση Ανταγωνιστικότητας, τομείς οι οποίοι αναμένεται να στηριχθούν ουσιαστικά από την σύσταση και λειτουργία του νέου Υφυπουργείου αρμόδιου για θέματα ψηφιακής πολιτικής.

Επιτακτικότερη από ποτέ άλλοτε είναι η ανάγκη για περαιτέρω χρήση των Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών στη δημόσια διοίκηση, για βελτίωση της αποτελεσματικότητας του δημόσιου τομέα ως προς την εξυπηρέτηση πολιτών και επιχειρήσεων. Εξαιρετικά σημαντική η επίσπευση της υλοποίησης της **στρατηγικής για την ηλεκτρονική διακυβέρνηση**, με την άμεση μετατροπή όσο το δυνατό μεγαλύτερου αριθμού διαδικασιών του δημοσίου σε ηλεκτρονικές, είτε αυτές αφορούν σε θέματα αδειοδότησης, υποβολής αιτήσεων, αιτημάτων και άλλης μορφής εξυπηρέτηση από δημόσια Αρχή, είτε σε θέματα καταβολής πληρωμών από και προς το κράτος. Υψίστης σημασίας στα πλαίσια αυτά και η άμεση προώθηση της υιοθέτησης και καθολικής αποδοχής και χρήσης της **ηλεκτρονικής υπογραφής**, στηρίζοντας την ανάπτυξη της απαραίτητης προς το σκοπό υποδομής και του κατάλληλου ρυθμιστικού πλαισίου. Πολύ σημαντική επίσης κρίνεται η εισαγωγή της εφαρμογής της τεχνητής νοημοσύνης και του blockchain στην Κύπρο.

Βραχυπρόθεσμη προτεραιότητα αποτελεί και η υλοποίηση μέτρων για **υποβοήθηση των εξαγωγών**, περιλαμβανομένων της βελτίωσης της εξωστρέφειας και εξαγωγικής ικανότητας των επιχειρήσεων, της διείσδυσης σε νέες ξένες αγορές, της αποτελεσματικής αξιοποίησης των εμπορικών κέντρων στο εξωτερικό και της ανάπτυξης της οικονομικής διπλωματίας

Η **διεθνής ανταγωνιστικότητα** της κυπριακής οικονομίας παρακολουθείται σε συστηματική βάση, με στόχο τον εντοπισμό των παραγόντων που την επηρεάζουν και τον καθορισμό μεταρρυθμίσεων που απαιτούνται για τη συνεχή βελτίωση της. Οι εργασίες του Συμβουλίου Οικονομίας και Ανταγωνιστικότητας Κύπρου αναμένεται να συμβάλουν σημαντικά στην επίτευξη του στόχου αυτού. Σημαντικό εργαλείο για τον σκοπό αυτό αποτελεί η Έκθεση Ανταγωνιστικότητας για την Κύπρο, την δημοσίευσε το Συμβούλιο το 2019, τα αποτελέσματα της οποίας θα πρέπει να ληφθούν υπόψη με την ενσωμάτωση διορθωτικών μέτρων στον στρατηγικό σχεδιασμό των Υπουργείων. Η Έκθεση θα πρέπει να επικαιροποιείται σε τακτική βάση.

Η ενίσχυση της **Έρευνας και Καινοτομίας (Ε&Κ)** θα συμβάλει στη διεύρυνση της παραγωγικής δυναμικότητας της χώρας κυρίως μέσα από την ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ επιχειρηματικής, ακαδημαϊκής και ερευνητικής κοινότητας, η οποία θα συμβάλει στην εμπορική αξιοποίηση της επιστημονικής τεχνογνωσίας και των ερευνητικών αποτελεσμάτων. Η ενδυνάμωση της διακυβέρνησης της Ε&Κ στην Κύπρο, με την έναρξη λειτουργίας του Υφυπουργείου Έρευνας, Καινοτομίας και Ψηφιακής Πολιτικής από τον Μάρτιο του 2020 αναμένεται να έχει σημαντικά αποτελέσματα. Σημαντική είναι η αποτελεσματική αξιοποίηση των κέντρων αριστείας και άλλων ερευνητικών υποδομών, οι οποίες αναπτύσσονται με την αξιοποίηση πόρων από ευρωπαϊκά προγράμματα και η αύξηση της συμβολής του ιδιωτικού τομέα στην Ε&Κ.

Η **βελτίωση της αποδοτικότητας των διαδικασιών για απονομή δικαιοσύνης**, μέσα από τον εκσυγχρονισμό των δικαστηρίων καθώς και την αριθμητική αναβάθμιση και εκπαίδευση του δικαστικού δυναμικού, αλλά και την υλοποίηση του έργου για την ηλεκτρονική δικαιοσύνη, αποτελεί ψηλή βραχυπρόθεσμη προτεραιότητα με στόχο τη βελτίωση του χρόνου εκδίκασης αστικών υποθέσεων και ενίσχυση της εκτέλεσης αποφάσεων. Σε μεσοπρόθεσμο ορίζοντα θα πρέπει να ολοκληρωθούν οι μεταρρυθμίσεις, περιλαμβανομένης της αναδιοργάνωσης των δικαστικών δομών και της αναθεώρησης των Θεσμών Πολιτικής Δικονομίας.

Εκσυγχρονισμός του Κράτους

Η **μεταρρύθμιση της Δημόσιας Υπηρεσίας**, ώστε να καταστεί πιο αποτελεσματική και αποδοτική, αποτελεί επείγουσα προϋπόθεση για ενίσχυση της δυνατότητας παροχής ποιοτικών υπηρεσιών στους πολίτες και στήριξη των επιχειρήσεων και της ανταγωνιστικότητας τους. Βασική παράμετρος για την οριζόντια μεταρρύθμιση της δημόσιας υπηρεσίας αποτελεί η εισαγωγή νέου νομοθετικού πλαισίου για την πρόσληψη, αξιολόγησης και προαγωγή των δημόσιων υπαλλήλων, στη βάση του νέου πακέτου νομοσχεδίων που βρίσκονται ενώπιον της Βουλής καθώς και η αναδιοργάνωση και εκσυγχρονισμός κρατικών υπηρεσιών με γνώμονα την καλύτερη και αποτελεσματικότερη εξυπηρέτηση των πολιτών και των επιχειρήσεων. Η προαναφερθείσα ανάπτυξη της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης αποτελεί επίσης ακρογωνιαίο λίθο της αύξησης της αποδοτικότητας της δημόσιας υπηρεσίας.

Σημαντική στα πλαίσια αυτά είναι η προώθηση της εφαρμογής του αναθεωρημένου **Σχεδίου Δράσης για Βελτίωση του Ρυθμιστικού Πλαισίου** κατά την περίοδο 2019-2022 που στοχεύει στην περαιτέρω αναθεώρηση του νομοθετικού και κανονιστικού πλαισίου και την απλοποίηση των διαδικασιών ώστε να ελαχιστοποιηθεί το διοικητικό κόστος και να διευκολυνθεί η επιχειρηματική δραστηριότητα και οι επενδύσεις. Θα πρέπει να προωθηθεί η υλοποίηση δράσεων απλοποίησης σε όλες τις κρατικές Υπηρεσίες και ιδιαίτερα εκείνες που επηρεάζουν άμεσα τις επιχειρήσεις και την εξυπηρέτηση του κοινού.

Η Αναδιάρθρωση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης αποτελεί προτεραιότητα για αντιμετώπιση των αδυναμιών που αντιμετωπίζει το σημερινό κατακερματισμένο μοντέλο. Με βάση την ενίσχυση της διοικητικής ικανότητας και της λογοδοσίας, καθώς και με την ευρύτερη συνέργεια, τις εξοικονομήσεις και τις οικονομίες κλίμακας που θα αναπτυχθούν, η Τοπική Αυτοδιοίκηση θα είναι σε θέση να προσφέρει μεγαλύτερο εύρος υπηρεσιών με πιο αποδοτικό και ποιοτικό τρόπο, να ανταποκρίνεται άμεσα και με μειωμένο διοικητικό φόρτο στις ανάγκες του πολίτη και της επιχείρησης και να δημιουργεί ένα καλύτερο περιβάλλον για τους δημότες της.

Η έλλειψη διαφάνειας και χρηστής διοίκησης και τα περιστατικά διαφθοράς αποτελούν σημαντικούς ανασταλτικούς παράγοντες για την ανάπτυξη κάθε οικονομίας. Σημαντική στα πλαίσια αυτά η επιτάχυνση της υλοποίησης της Εθνικής Στρατηγικής και του Σχεδίου Δράσης για καταπολέμηση της Διαφθοράς που διαλαμβάνει μεταξύ νομοθετικό εκσυγχρονισμό και μια σειρά στοχευμένων δράσεων για την πρόληψη και καταστολή της διαφθοράς τόσο στο δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα περιλαμβανομένων, μεταξύ άλλων και της δημιουργίας Ανεξάρτητης Αρχής κατά της Διαφθοράς και Πλαισίου Προστασίας Μαρτύρων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - ΔΗΛΩΣΗ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ

Τα προηγούμενα χρόνια, η δημοσιονομική πολιτική της κυβέρνησης είχε πετύχει τη δημοσιονομική προσαρμογή ισορροπώντας τις βραχυχρόνιες κυκλικές διακυμάνσεις με τους μακροχρόνιους στόχους βιωσιμότητας, προστατεύοντας ταυτόχρονα, τις ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού.

Λόγω όμως της πανδημίας του κορωνοϊού και των σοβαρών επιπτώσεων στην πραγματική οικονομία, η δημοσιονομική πολιτική πλέον εστιάζεται, τουλάχιστον βραχυπρόθεσμα, στην αντιμετώπιση των συνεπειών του κορωνοϊού.

Αν και έχει υιοθετηθεί ήδη ένα γενναιόδωρο προσωρινό πακέτο δημοσιονομικής στήριξης της οικονομίας, δεν μπορεί να αποκλειστεί το ενδεχόμενο να απαιτηθεί η λήψη νέων μέτρων, ανάλογα με την πορεία εξάπλωσης του ιού.

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ

Η διασφάλιση της δημοσιονομικής σταθερότητας αποτελεί σημαντικό παράγοντα πάνω στον οποίο μπορεί να κτιστεί και να ευημερήσει μακροπρόθεσμα μια οικονομία και οι πολίτες της. Ο περί της Δημοσιονομικής Ευθύνης και Δημοσιονομικού Πλαισίου Νόμος, καλύπτει όλο το νομικό και θεσμικό πλαίσιο της δημοσιονομικής πολιτικής και παράλληλα ενσωματώνει όλες τις βασικές νομοθετικές ρυθμίσεις στον τομέα των δημοσίων οικονομικών. Επίσης ενσωματώνει ευρωπαϊκές Οδηγίες/Κανονισμούς/Συνθήκες, και προνοεί για τη διαχείριση και αξιολόγηση των δημόσιων επενδύσεων στη βάση βέλτιστων πρακτικών και μεθοδολογιών, το στρατηγικό σχεδιασμό από τα Υπουργεία και την αξιολόγηση και διαχείριση των δημοσιονομικών κινδύνων.

Μεταξύ άλλων, ο Νόμος προβλέπει τη σύνδεση του προϋπολογισμού με τις στρατηγικές επιδιώξεις των Υπουργείων/Υφυπουργείων και κατ' επέκταση των προτεραιοτήτων της κυβερνητικής πολιτικής. Συγκεκριμένα στον Νόμο περιλαμβάνεται πρόνοια που αφορά τη θεσμοθετημένη υποχρέωση για την εφαρμογή της διαδικασίας του Στρατηγικού Προγραμματισμού για την ετοιμασία Στρατηγικού Σχεδίου από κάθε οντότητα της Κεντρικής Κυβέρνησης. Σύμφωνα με το Άρθρο 53 του Νόμου, κάθε οντότητα της Κεντρικής Κυβέρνησης /οικονομικός Φορέας (Υπουργεία/Υφυπουργεία/Υπηρεσίες) καθώς και Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου και Αρχές Τοπικής Αυτοδιοίκησης ετοιμάζουν και υποβάλλουν πρόταση στα πλαίσια κατάρτισης του ετήσιου Προϋπολογισμού η οποία περιλαμβάνει μεσοπρόθεσμο στρατηγικό σχεδιασμό στον οποίο αναλύονται οι πρωταρχικοί και οι στρατηγικοί του στόχοι για την επίτευξη των οποίων απαιτείται η περίληψη πιστώσεων στον Προϋπολογισμό.

Στα Στρατηγικά Σχέδια περιγράφονται οι στρατηγικές επιδιώξεις του κάθε Υπουργείου οι οποίες συνδέονται άμεσα με τις προτεραιότητες πολιτικής της Κυβέρνησης (Κυβερνητική Στρατηγική). Με βάση αυτές τις στρατηγικές επιδιώξεις τα Τμήματα/Υπηρεσίες/Διευθύνσεις κάθε Υπουργείου καθορίζουν τους στόχους και τις δραστηριότητες για επίτευξη των στρατηγικών τους επιδιώξεων. Στα Στρατηγικά Σχέδια περιλαμβάνονται επίσης δείκτες επίδοσης για τους στόχους και δείκτες απόδοσης για τις δραστηριότητες.

Τα Στρατηγικά Σχέδια σε συνδυασμό με τους Δημοσιονομικούς στόχους, αποτελούν τη βάση για τον καθορισμό των οροφών δαπανών του κάθε Υπουργείου έτσι ώστε να υλοποιούνται και να επιτυγχάνονται οι στόχοι τους και κατ' επέκταση οι ευρύτεροι στόχοι της κυβερνητικής πολιτικής, χωρίς να παραβιάζονται οι γενικότεροι δημοσιονομικοί στόχοι για το ύψος του δημοσιονομικού ισοζυγίου και του δημοσίου χρέους.

Οικονομικές Εξελίξεις στην Κυπριακή Οικονομία – 2019

Μετά από την πρωτόγνωρη περίοδο ύφεσης, και την επαναφορά σε θετικούς **ρυθμούς ανάπτυξης** από το 2015, η κυπριακή οικονομία συνέχισε για ακόμα μια χρονιά τη θετική της πορεία με το ρυθμό ανάπτυξης να ανέρχεται στο 3.2% το 2019 από το 4.1% που κατέγραψε τον προηγούμενο χρόνο. Από πλευράς ζήτησης, το 2019 η ιδιωτική κατανάλωση συνέχισε να καταγράφει υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης. Επίσης, η δημόσια κατανάλωση παρουσίασε σημαντική αύξηση το 2019, συνεισφέροντας θετικά στην ανάπτυξη. Οι επενδύσεις παγίου κεφαλαίου κατέγραψαν οριακή αύξηση το 2019, μετά από μείωση το 2018.

Από τομεακής πλευράς, θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης παρουσίασαν οι τομείς των κατασκευών, ενημέρωση και επικοινωνία, επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες, διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες και τέχνες, διασκέδαση και ψυχαγωγία. Αρνητικό ρυθμό ανάπτυξης κατέγραψε ο τομέας χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες Ιδιαίτερη αναφορά θα πρέπει να γίνει για τον τομέα του τουρισμού, ο οποίος συνέχισε να διευρύνεται με υψηλούς ρυθμούς, παρουσιάζοντας επιμήκυνση της περιόδου επισκεψιμότητας. Οι αφίξεις τουριστών, μετά τη θεαματική αύξηση το 2016 (19.8%), το 2017 (14.6%), το 2018 (7.8%) κατέγραψαν ρεκόρ το 2019 με αύξηση στις αφίξεις της τάξης του 1%.

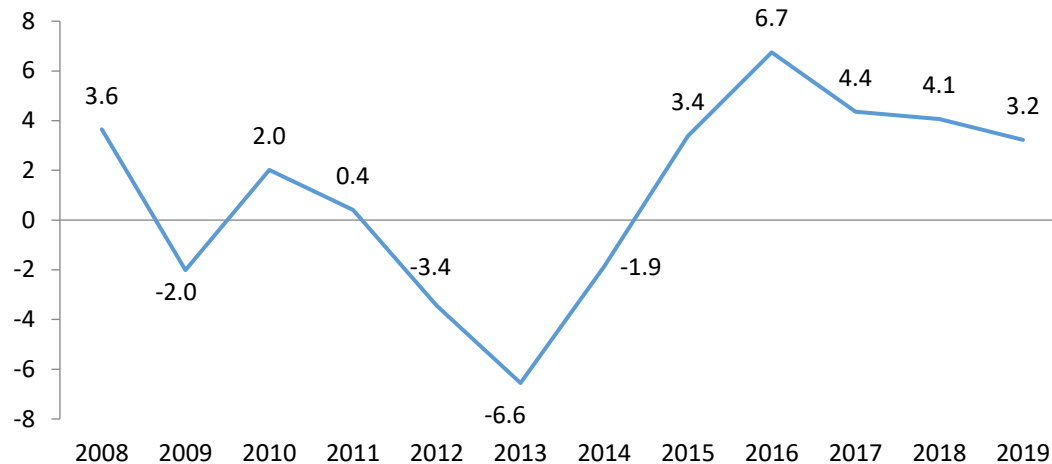
Στην αγορά εργασίας, το ποσοστό **ανεργίας** κατά το 2019 παρουσίασε σημαντική μείωση και διαμορφώθηκε στο 7.1% του εργατικού δυναμικού, έναντι ποσοστού ανεργίας 8.4% το 2018, αντικατοπτρίζοντας τη συνεχιζόμενη βελτίωση στην αγορά εργασίας. Το ποσοστό μακροχρόνιας ανεργίας καθώς και η ανεργία μεταξύ των νέων παραμένει υψηλό, παρουσιάζοντας όμως πτωτική τάση από τα μέσα του 2015 και 2013 αντίστοιχα. Η συνολική απασχόληση αυξήθηκε κατά 3.1% το 2019 σε σύγκριση με αύξηση 4.1% τον προηγούμενο χρόνο.

Ο **Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή** (ΕΔΤΚ) κατά το 2019, παρουσίασε θετική μεταβολή της τάξης του 0.5% σε σύγκριση με 0.8% τον προηγούμενο χρόνο και μετά από την παρατεταμένη συνεχή αρνητική τάση του, η οποία ξεκίνησε περί τα τέλη του 2014.

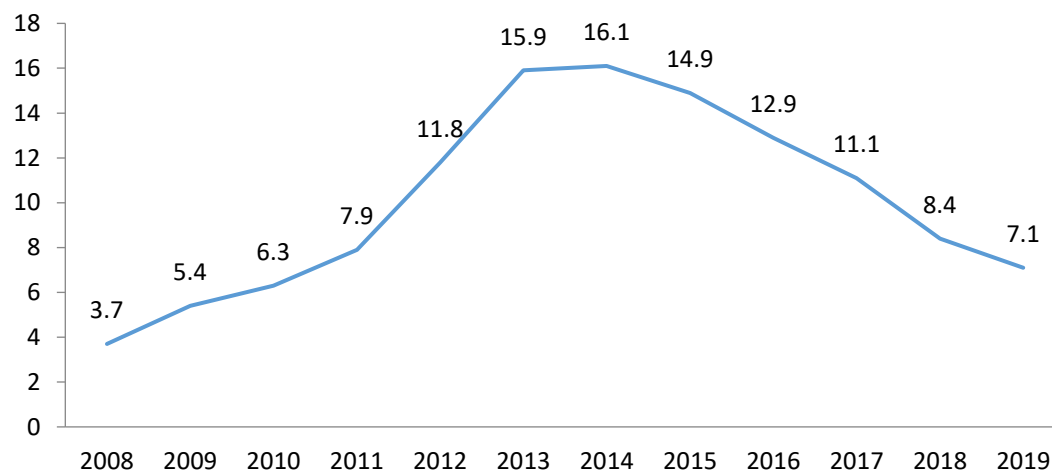
Πίνακας: Κύριοι Μακροοικονομικοί Δείκτες

% αλλαγή	2017	2018	2019
Πραγματικό ΑΕΠ	4.4	4.1	3.2
ΕνΔΤΚ	0.7	0.8	0.5
Απασχόληση (άτομα)	5.3	4.1	3.1
Ανεργία (ΕΕΔ)	11.1	8.4	7.1

Ρυθμός Ανάπτυξης

Ανεργία

ΤΡΕΧΟΥΣΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ - 2020

Κυπριακή Οικονομία - 2020

Με βάση το μακροοικονομικό σενάριο που ετοιμάστηκε από το Υπουργείο Οικονομικών, λόγω των δυσμενών επιπτώσεων της πανδημίας του COVID-19, η κυπριακή οικονομία το 2020 αναμένεται να παρουσιάσει ύφεση με το ρυθμό ανάπτυξης να προβλέπεται να κυμανθεί γύρω στο -7.0%.

Οι οικονομικές προοπτικές για το 2020 περιβάλλονται από ακραία αβεβαιότητα και το τελικό αποτέλεσμα θα εξαρτηθεί από το βάθος και τη διάρκεια της κρίσης. Η κρίση στον τομέα της υγείας αναμένεται να επηρεάσει όλο το φάσμα της οικονομίας, συμπεριλαμβανομένων και νευραλγικών τομέων, οδηγώντας σε σημαντικές επιπτώσεις τόσο στη ζήτηση, όσο και στην παραγωγή (διαταραχή της εφοδιαστικής αλυσίδας). Επιπλέον,

δεδομένου ότι η ίδια κρίση πλήττει σοβαρά την Ευρώπη και τον υπόλοιπο κόσμο, οι εξαγωγές θα επηρεαστούν αρνητικά, ιδίως όσον αφορά τον τουριστικό τομέα.

Αν και η κυβέρνηση έχει υιοθετήσει σειρά μέτρων για στήριξη της οικονομίας και ελαχιστοποίηση της απώλειας θέσεων εργασίας, θεωρείται αδύνατο να μην επηρεαστεί η αγορά εργασίας. Το βασικό σενάριο προϋποθέτει μείωση της απασχόλησης το 2^ο τρίμηνο του 2020, λόγω του γεγονότος ότι η (τρέχουσα) διάρκεια των περιοριστικών μέτρων κυκλοφορίας είναι για δύο μήνες (μέσα Μαρτίου με μέσα Μαΐου), κατά τη διάρκεια των οποίων οι περισσότερες εταιρείες έχουν αναστείλει προσωρινά τις δραστηριότητές τους. Καθώς οι επιχειρήσεις επαναδραστηριοποιούνται σταδιακά, σε συνδυασμό με τη σταδιακή άρση των περιοριστικών μέτρων κυκλοφορίας των πολιτών, το 2022 τα επίπεδα απασχόλησης αναμένεται να επανέλθουν κοντά στα επίπεδα του 2019.

Για το 2020, ο **πληθωρισμός (ΕΔΤΚ)** αναμένεται να είναι αρνητικός περίπου στο -0.3%, κυρίως λόγω της μείωσης στις διεθνείς τιμές του πετρελαίου μαζί με προσδοκίες για περαιτέρω μείωση κατά τη διάρκεια της χρονιάς, σχεδόν -40% το 2020 σε σχέση με το 2019.

Το ποσοστό **ανεργίας** το 2020 αναμένεται να σημειώσει αύξηση και να κυμανθεί γύρω στο 9% του εργατικού δυναμικού από το 7.1% του προηγούμενου χρόνου.

ΜΕΣΟΠΡΟΘΕΣΜΕΣ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ 2021

Οι προοπτικές της κυπριακής οικονομίας το 2021 αναμένονται θετικές με επιστροφή σε θετικό ρυθμό ανάπτυξης. Η ανάκαμψη το 2021 αναμένεται να είναι μερική, με πλήρη ανάκαμψη κατά το 2022, μη παραγνωρίζοντας κινδύνους για την οικονομία. Η εγχώρια κατανάλωση και οι επενδύσεις πάγιου κεφαλαίου αναμένεται να αυξηθούν σημαντικά, σε σχέση με τα πολύ χαμηλά επίπεδα του 2020, ανακάμπτοντας κοντά στα επίπεδα του 2019. Οι εξαγωγές, σε αντίθεση, δεν αναμένεται να ανακάμψουν το ίδιο δυναμικά το 2021 λόγω του ότι ο τομέας του τουρισμού αναμένεται να ανακάμψει σταδιακά και όχι άμεσα στα επίπεδα που καταγράφηκαν από την κρίση.

Από πλευράς πραγματικής οικονομίας, σύμφωνα με το βασικό μακροοικονομικό σενάριο, το 2021 ο **ρυθμός ανάπτυξης** προβλέπεται να κυμανθεί γύρω στο 6%.

Στα πλαίσια της ανάπτυξης της οικονομίας, ο ρυθμός **πληθωρισμού (ΕΔΤΚ)** για το 2021 προβλέπεται να κυμανθεί στο 1%.

Το ποσοστό **ανεργίας** αναμένεται να μειωθεί γύρω στο 7.5% το 2021, κοντά στα επίπεδα πριν την κρίση με την απασχόληση να ανακάμπτει πλήρως το 2022.

Στο **Παράρτημα Ι** παρουσιάζεται πίνακας με τους κυριότερους μακροοικονομικούς δείκτες της κυπριακής οικονομίας για τα έτη 2015 έως 2021.

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ

Η Κυπριακή Δημοκρατία στο παρόν στάδιο βρίσκεται στο προληπτικό μέρος του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης, όπου θα πρέπει να τηρείται ο κανόνας του Μεσοπρόθεσμου Δημοσιονομικού Ισοζυγίου, όπου για την Κύπρο αυτό εξυπακούει ισοσκελισμένο διαρθρωτικό ισοζύγιο. Επίσης, εφαρμόζονται οι πρόνοιες του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου της Ε.Ε. που αφορά τον έλεγχο των δημοσιονομικών πολιτικών των κρατών-μελών της Ε.Ε.. Αυτό συνεπάγεται ότι, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή μπορεί να εκδίδει, όπως και για κάθε κράτος μέλος, Συστάσεις για λήψη μέτρων από την Κυπριακή Δημοκρατία. Επίσης γίνεται έλεγχος για τυχόν ύπαρξη μακροοικονομικών ανισορροπιών (Macroeconomic Imbalances Procedure).

Περαιτέρω, το Σχέδιο Δημοσιονομικού Προγράμματος (Draft Budgetary Plan) της Κυπριακής Δημοκρατίας εξετάζεται, σε ετήσια βάση, ενδελεχώς από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, με τη δυνατότητα έκδοσης δημόσιων εισηγήσεων από την Επιτροπή για τυχόν τροποποίηση του σε περίπτωση που αποκλίνει από τις δεσμεύσεις της Δημοκρατίας έναντι των προνοιών του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης.

Σημειώνεται ότι, η Κυπριακή Δημοκρατία σύμφωνα με το κοινοτικό κερτημένο τίθεται αυτόματα κάτω από τη λεγόμενη μεταπρογραμματική εποπτεία (“Post Programme Surveillance”), μέχρι να αποπληρωθεί τουλάχιστον το 75% του δανείου που έλαβε από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας. Η εποπτεία διεξάγεται σε εξαμηνιαία βάση και αξιολογεί τη δημοσιονομική πολιτική της χώρας, τυχόν ανάκληση μέτρων που έχουν εισαχθεί στα πλαίσια του Προγράμματος και τη δυνατότητα για αποπληρωμή της χρηματοδότησης.

Λόγω των σημαντικών επιπτώσεων του κορωνοϊού στα δημόσια οικονομικά της Ε.Ε., έχει τεθεί σε εφαρμογή η πρόνοια “General Escape Clause” του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης, σύμφωνα με την οποία, επιτρέπεται παρέκκλιση από τις πρόνοιες του Συμφώνου λόγω ενός ασυνήθιστου γεγονότος εκτός του ελέγχου ενός ή περισσότερων κρατών μελών και το οποίο έχει σημαντικό οικονομικό αντίκτυπο.

Αυτό πρακτικά σημαίνει για την Κύπρο ότι επιτρέπεται απόκλιση από τον μεσοπρόθεσμο δημοσιονομικό στόχο ή από την κατάλληλη πορεία προσαρμογής προς αυτόν, τόσο κατά την αξιολόγηση όσο και κατά την εφαρμογή του Προγράμματος Σταθερότητας.

1. Δημοσιονομικές Εξελίξεις 2019

Κατά το 2019, το δημοσιονομικό ισοζύγιο της Γενικής Κυβέρνησης ήταν πλεονασματικό ύψους €603 εκ. (2,7% του ΑΕΠ), σε σύγκριση με έλλειμμα €926 εκ. (4,4% του ΑΕΠ) τον προηγούμενο χρόνο¹. Σημειώνεται ότι στα αποτελέσματα του έτους 2019 περιλαμβάνεται η μη-επαναλαμβανόμενη συνολική δημοσιονομική επιβάρυνση ύψους 0,8% του ΑΕΠ, η οποία προέκυψε στα πλαίσια της τροποποίησης του Περί Φορολογίας του Εισοδήματος Νόμου (28(Ι) του 2019) κατά το Μάρτιο του 2019, σε σχέση με τις συσσωρευμένες ζημιές αποκτώντος πιστωτικού ιδρύματος. Εξαιρουμένης της μη-επαναλαμβανόμενης αυτής επιβάρυνσης, το δημοσιονομικό ισοζύγιο της Γενικής Κυβέρνησης κατέγραψε πλεόνασμα της τάξης του 3,6 ως ποσοστό του ΑΕΠ, ενώ το πρωτογενές πλεόνασμα ανήλθε στο 6% του ΑΕΠ.

Αναλυτικότερα, τα δημόσια έσοδα σε ονομαστικούς όρους κατά το έτος 2019 ήταν ψηλότερα σε σύγκριση με τις αρχικές εκτιμήσεις οι οποίες παρουσιάστηκαν στο Σχέδιο Δημοσιονομικού Προγράμματος 2020 (ΣΔΠ 2020)², ενώ παρουσίασαν θετικό ετήσιο ρυθμό αύξησης ύψους 11,7% σε σχέση με τον προηγούμενο χρόνο. Ως ποσοστό του ΑΕΠ, τα δημόσια έσοδα κατά το 2019 ανήλθαν στο 42,2% σε σύγκριση με εκτίμηση 42,3% στα πλαίσια των εκτιμήσεων του ΣΔΠ 2020, παρουσιάζοντας οριακή μείωση 0,1 ποσοστιαίας μονάδας. Ο λόγος της οριακής αυτής μείωσης των εσόδων ως ποσοστό του ΑΕΠ οφείλεται αποκλειστικά σε αρχική εκτίμηση για χαμηλότερο ΑΕΠ κατά το 2019 σε σύγκριση με το τελικό αποτέλεσμα.

Σημαντικότερος λόγος της θετικής εξέλιξης στα δημόσια έσοδα ήταν οι συνεισφορές στα Ταμεία Κοινωνικών Ασφαλίσεων, οι οποίες παρουσίασαν ετήσια αύξηση ύψους 27,2% και είχαν θετική συνεισφορά 6,1 ποσοστιαίες μονάδες στη συνολική αύξηση των εσόδων. Η σημαντική αυτή αύξηση είναι απόρροια (i) κατά κύριο λόγο της έναρξης των συνεισφορών στα πλαίσια του ΓεΣΥ από 1^η Μαρτίου 2019, οι οποίες συνείσφεραν θετικά με 15 ποσοστιαίες μονάδες στην αύξηση της κατηγορίας αυτής εσόδων, (ii) της αύξησης των συντελεστών των συνεισφορών στο Ταμείο Κοινωνικών Ασφαλίσεων από 1^η Ιανουαρίου 2019, καθώς και (iii) της αύξησης της απασχόλησης και των επιπέδων των απολαβών των υπαλλήλων. Ως ποσοστό του ΑΕΠ, οι συνεισφορές στα Ταμεία Κοινωνικών Ασφαλίσεων ανήλθαν στο 10,7%.

Σημειώνεται ότι, η αρνητική απόκλιση 0,8 ποσοστιαίων μονάδων του ΑΕΠ στα έσοδα από συνεισφορές στα Ταμεία Κοινωνικών Ασφαλίσεων κατά το 2019, σε σύγκριση με τις εκτιμήσεις που περιλήφθηκαν στο ΣΔΠ 2020, οφείλεται αποκλειστικά στην αλλαγή του μεθοδολογικού χειρισμού³, τόσο των συνεισφορών όσο και των δαπανών στα πλαίσια του Γενικού Συστήματος Υγείας, στους λογαριασμούς της Γενικής Κυβέρνησης.

¹ Στα αποτελέσματα του 2018 περιλαμβάνεται η μη-επαναλαμβανόμενη δημοσιονομική επιβάρυνση ύψους €1.564 εκ. που προέκυψε από την πώληση περιουσιακών στοιχείων και υποχρεώσεων της Συνεργατικής Κυπριακής Τράπεζας Λτδ (ΣΚΤ) στην Ελληνική Τράπεζα το Σεπτέμβριο 2018. Εξαιρουμένης της προαναφερόμενης μη-επαναλαμβανόμενης δημοσιονομικής επιβάρυνσης, το δημοσιονομικό ισοζύγιο της Γενικής Κυβέρνησης κατά το 2018 κατέγραψε πλεόνασμα της τάξης του 2,9%.

² Το ΣΔΠ 2020 υποβλήθηκε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 15 Οκτωβρίου 2019.

³ Η αλλαγή του μεθοδολογικού αυτού χειρισμού έγινε μετά από διαβούλευση μεταξύ της Στατιστικής Υπηρεσίας της Δημοκρατίας και της Eurostat (Στατιστική Υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής) περί το τέλος του 2019.

Οι εισπράξεις από φόρους στην παραγωγή και εισαγωγές κατά το 2019 παρουσίασαν θετική οριακή ετήσια μεταβολή 0,3%, παρά τα μειωμένα έσοδα από τους φόρους κατανάλωσης της τάξης του -9,8%, απόρροια τόσο της ψήφισης πρότασης νόμου από τη Βουλή στις 12 Δεκεμβρίου 2018 για μείωση του φόρου κατανάλωσης στα καύσιμα κίνησης και το πετρέλαιο κατά 5,95 σεντς το λίτρο από 18/12/2018, όσο και της ψήφισης από τη Βουλή για πλήρη κατάργηση των φόρων κατανάλωσης στα αυτοκίνητα περί τα μέσα Μαρτίου 2019. Αντιστάθμισμα της πιο πάνω μείωσης ήταν οι αυξημένες κατά 4,2% εισπράξεις από το Φόρο Προστιθέμενης Αξίας (ΦΠΑ). Σε σύγκριση με την εκτίμηση που περιλήφθηκε στο ΣΔΠ 2020, η κατηγορία αυτή εσόδων παρουσίασε αρνητική απόκλιση 0,5 ποσοστιαίων μονάδων του ΑΕΠ.

Δημοσιονομικό Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης 2019

	(Εκατομμύρια Ευρώ)			(% ΑΕΠ)*		
	Εκτιμήσεις 2019, (ΣΔΠ 2020)	Τελικά	Απόκλιση	Εκτιμήσεις 2018, (ΣΔΠ 2020)	Τελικά	Απόκλιση
	1	2	2-1	1	2	2-1
Συνολικά Έσοδα	9.090	9.258	168	42,3	42,2	-0,1
Φόροι επί της παραγωγής και των εισαγωγών	3.377	3.340	-37	15,7	15,2	-0,5
Φόροι επί του εισοδήματος και του πλούτου	2.085	2.080	-5	9,7	9,5	-0,2
Κοινωνικές εισφορές	2.471	2.348	-123	11,5	10,7	-0,8
Άλλα έσοδα	1.157	1.490	333	5,4	6,8	1,4
Συνολικές Δαπάνες	8.262	8.655	393	38,4	39,4	1,0
Μισθολογικές Απολαβές	2.690	2.734	44	12,5	12,5	0,0
Ενδιάμεση Κατανάλωση	882	1.146	264	4,1	5,2	1,1
Κοινωνικές παροχές	3.104	2.872	-232	14,4	13,1	-1,3
Τόκοι	502	539	37	2,3	2,5	0,2
Επιδότησεις	65	70	5	0,3	0,3	0,0
Άλλες τρέχουσες δαπάνες	620	924	304	2,9	4,2	1,3
Κεφαλαιουχικές Δαπάνες	399	369	-30	1,9	1,7	-0,2
Δημοσιονομικό Ισοζύγιο	828	603	-225	3,8	2,7	-1,1
Πρωτογενές Ισοζύγιο	1.330	1.142	-188	6,2	5,2	-1,0
Πρωτογενείς Δαπάνες	7.760	8.116	355	36,1	37,0	0,9

* το ονομαστικό ΑΕΠ για το 2019 ήταν ύψους €21.944 εκ. Κατά την υποβολή του Σχεδίου Δημοσιονομικού Προγράμματος για το 2020 (ΣΔΠ 2020), η εκτίμηση για το ΑΕΠ για το 2019 ήταν €21.503 εκ.

Οι εισπράξεις από φόρους επί του εισοδήματος και του πλούτου παρουσίασαν αύξηση 8,1%, ενώ η απόκλιση από την εκτίμηση που παρουσιάστηκε στο Σχέδιο Δημοσιονομικού Προγράμματος 2020 σε ονομαστικούς όρους, ήταν οριακή. Συγκεκριμένα, οι εισπράξεις από φόρο εισοδήματος δημοσίων υπαλλήλων αυξήθηκαν κατά 16,3%, ενώ οι εισπράξεις από φόρο εισοδήματος υπαλλήλων του ιδιωτικού τομέα κατέγραψαν αύξηση 8,6%. Παράλληλα, οι εισπράξεις από φόρο κεφαλαιουχικών κερδών παρέμειναν στα ίδια επίπεδα όπως κατά τον προηγούμενο χρόνο, ενώ οι εισπράξεις από τον εταιρικό φόρο παρουσίασαν αύξηση 11% σε σχέση με το 2018.

Μείωση παρουσίασαν οι εισφορές σε τόκους καταθέσεων της τάξης του -31,3%, απόρροια της συνεχιζόμενης μείωσης των καταθετικών επιτοκίων.

Η κατηγορία 'άλλα έσοδα' παρουσίασε αύξηση 25,5% σε σχέση με τον προηγούμενο χρόνο, ενώ σε σύγκριση με την αρχική πρόβλεψη που περιλήφθηκε στο ΣΔΠ 2020 παρουσίασε θετική απόκλιση ύψους 1,4 ποσοστιαίων μονάδων του ΑΕΠ. Κύριος λόγος της θετικής αυτής απόκλισης στα έσοδα της Γενικής Κυβέρνησης κατά το υπό αναφορά έτος, ήταν η συμπερίληψη μέρους της προαναφερόμενης μη-επαναλαμβανόμενης επίπτωσης στα πλαίσια της τροποποίησης του Περί Φορολογίας του Εισοδήματος Νόμου το Μάρτιο του 2019. Παράλληλα, σημειώνεται ότι μέρος της θετικής αυτής απόκλισης οφείλεται τόσο στην αυξημένη καταβολή μερισμάτων από την Αρχή Τηλεπικοινωνιών Κύπρου, όσο και από είσπραξη €15 εκ. από την Ελληνική Τράπεζα ως η συμφωνία του Σχεδίου Προστασίας Δανείων (Asset Protection Scheme) της Τράπεζας με την ΚΕΔΙΠΕΣ.

Οι συνολικές δημόσιες δαπάνες, καθώς επίσης και οι πρωτογενείς δαπάνες, παρουσίασαν μείωση σε ονομαστικούς όρους σε σύγκριση με τον προηγούμενο χρόνο της τάξης του 6,1% και 6,7% κατά το 2019, αντίστοιχα. Ως ποσοστό του ΑΕΠ οι δαπάνες της Γενικής Κυβέρνησης παρουσίασαν θετική μεταβολή 1 ποσοστιαίας μονάδας σε σύγκριση με την εκτίμηση η οποία παρουσιάστηκε στο ΣΔΠ 2020. Σημειώνεται ότι, εξαιρουμένης της μη-επαναλαμβανόμενης επίπτωσης η οποία προέκυψε από την τροποποίηση του Περί Φορολογίας του Εισοδήματος Νόμου, οι δαπάνες της Γενικής Κυβέρνησης παρουσίασαν στο σύνολο τους μείωση 9,2%, ενώ σε σχέση με τις αρχικές προβλέψεις παρουσίασαν αρνητική απόκλιση 0,3 ποσοστιαίων μονάδων του ΑΕΠ.

Συγκεκριμένα, οι απολαβές προσωπικού κατά το έτος αναφοράς παρουσίασαν ετήσια ποσοστιαία μεταβολή της τάξης του 10,1% σε σύγκριση με το 2018 και ανήλθαν σε 12,5% ως ποσοστό του ΑΕΠ όπως η εκτίμηση στο ΣΔΠ 2020. Σημαντικότερη επίδραση στην αύξηση αυτή, είχε κατά κύριο λόγο η μείωση σε σύγκριση με τον προηγούμενο χρόνο των ποσοστών της μείωσης απολαβών⁴ στο δημόσιο και στον ευρύτερο δημόσιο τομέα (συνεισφορά 2,6 ποσοστιαίες μονάδες), καθώς και η συνεισφορά του κράτους ως εργοδότης στα πλαίσια της εισαγωγής του Γενικού Συστήματος Υγείας (ΓεΣΥ) από 1^η Μαρτίου 2019 (συνεισφορά 1,4 ποσοστιαίες μονάδες). Παράλληλα, σημαντική επίδραση στην αύξηση της κατηγορίας αυτής δαπανών είχαν επίσης, η αύξηση στην απασχόληση στην Παιδεία και στις Ιατρικές Υπηρεσίες (συνεισφορά στη συνολική αύξηση μισθών και ημερομίσθιων 1,4 ποσοστιαίες μονάδες), η παραχώρηση προσαυξήσεων, καθώς επίσης και η αύξηση τιμαριθμικού επιδόματος κατά το 2019 της τάξης του 0,76%.

Οι δαπάνες για ενδιάμεση κατανάλωση, ως ποσοστό του ΑΕΠ, παρουσίασαν θετική απόκλιση σε σχέση με την εκτίμηση που περιλήφθηκε στο ΣΔΠ 2020 κατά 1,1 ποσοστιαία μονάδα, ενώ σε σχέση με τον προηγούμενο χρόνο η κατηγορία αυτή δαπανών παρουσίασαν αύξηση 42,3%. Σημειώνεται ότι το μεγαλύτερο μέρος της σημαντικής αυτής απόκλισης οφείλεται στην επίπτωση από το διαφορετικό μεθοδολογικό χειρισμό των δαπανών στα πλαίσια του Γενικού Συστήματος Υγείας, στους λογαριασμούς της Γενικής Κυβέρνησης. Εξαιρουμένης της προαναφερόμενης επίπτωσης, η απόκλιση των δαπανών για ενδιάμεση κατανάλωση κατά το 2019 ως ποσοστό του ΑΕΠ, σε σύγκριση με την εκτίμηση που περιλήφθηκε στο ΣΔΠ 2020, εκτιμάται θετική ύψους 0,3 ποσοστιαίων μονάδων του ΑΕΠ, και οφείλεται σε αυξημένες δαπάνες της οντότητας ΚΕΔΙΠΕΣ σε σύγκριση με την αρχική εκτίμηση.

Οι κοινωνικές παροχές κατά το 2019 παρουσίασαν αύξηση 6% σε σύγκριση με τον προηγούμενο χρόνο ενώ ως ποσοστό του ΑΕΠ ανήλθαν στο 13,1%. Η αύξηση αυτή οφείλεται κατά κύριο λόγο σε δαπάνες σε σχέση με την υγεία, οι οποίες διενεργήθηκαν από τον Οργανισμό Κρατικών Υπηρεσιών Υγείας (ΟΚΥΠΥ), καθώς επίσης λόγω

---

⁴ Ο περί της Μείωσης των Απολαβών και των Συντάξεων των Αξιωματούχων, Εργοδοτούμενων και Συνταξιούχων της Κρατικής Υπηρεσίας και του Ευρύτερου Δημόσιου Τομέα (Τροποποιητικός) Νόμος του 2018 (Ν.94(Ι)/2018).

αύξησης πληρωμών για συντάξεις γήρατος, οι οποίες παρουσίασαν αύξηση 4,7% κατά το 2019 σε σύγκριση με τον προηγούμενο χρόνο. Σε σύγκριση με την εκτίμηση που περιλήφθηκε στο ΣΔΠ 2020 η κατηγορία αυτή δαπανών παρουσίασε αρνητική απόκλιση 1,3 ποσοστιαίων μονάδων του ΑΕΠ, κυρίως λόγω του προαναφερόμενου μεθοδολογικού χειρισμού των δαπανών στα πλαίσια του ΓεΣΥ στους λογαριασμούς της Γενικής Κυβέρνησης. Εξαιρουμένης της επίπτωσης αυτής, οι κοινωνικές παροχές παρουσίασαν θετική απόκλιση 0,2 ποσοστιαίων μονάδων του ΑΕΠ σε σύγκριση με τις εκτιμήσεις που παρουσιάστηκαν στο ΣΔΠ 2020, κυρίως λόγω ψηλότερων από τις αρχικές εκτιμήσεις δαπανών στα πλαίσια του ΓεΣΥ.

Οι δαπάνες για τόκους παρουσίασαν θετική ετήσια μεταβολή 5,7% κατά το 2019 σε σύγκριση με τον προηγούμενο χρόνο ενώ ως ποσοστό του ΑΕΠ ανήλθαν σε 2,5% παρουσιάζοντας θετική απόκλιση 0,2 ποσοστιαίων μονάδων σε σύγκριση με την εκτίμηση που περιλήφθηκε στο ΣΔΠ 2020. Παράλληλα οι κεφαλαιουχικές δαπάνες παρουσίασαν μείωση 69,9% λόγω των δαπανών που προέκυψαν κατά το 2018 στα πλαίσια της πώλησης περιουσιακών στοιχείων και υποχρεώσεων της πρώην Συνεργατικής Κυπριακής Τράπεζας Λτδ. Ως ποσοστό του ΑΕΠ η κατηγορία αυτή δαπανών ήταν μειωμένη κατά 0,2 ποσοστιαίες μονάδες σε σύγκριση με την αρχική εκτίμηση, κυρίως λόγω μειωμένων δαπανών για απαλλοτριώσεις γης σε σχέση με τον προηγούμενο χρόνο.

Η κατηγορία 'άλλες τρέχουσες δαπάνες' παρουσίασε αρνητική ετήσια μεταβολή της τάξης του -35,4% κατά το 2019, ενώ σε σύγκριση με την εκτίμηση που περιλήφθηκε στο ΣΔΠ 2020 παρουσίασε θετική απόκλιση 1,3 ποσοστιαίων μονάδων του ΑΕΠ. Η θετική αυτή απόκλιση οφείλεται αποκλειστικά στην μη-επαναλαμβανόμενη επίπτωση που προέκυψε από την τροποποίηση του Περί Φορολογίας του Εισοδήματος Νόμου κατά το Μάρτιο του 2019. Εξαιρουμένης της προαναφερόμενης επίπτωσης, η κατηγορία αυτή δαπανών ως ποσοστό του ΑΕΠ δεν παρουσίασε απόκλιση από την αρχική εκτίμηση.

Το δημόσιο χρέος της Γενικής Κυβέρνησης κατά το τέλος του 2019 μειώθηκε στα €21 δις (95,5% του ΑΕΠ) σε σύγκριση με €21,3 δις (100,6% του ΑΕΠ) κατά το τέλος του προηγούμενου χρόνου, λόγω κυρίως αποπληρωμής μέρους του χρέους από την ειδική έκδοση ομολόγων για τη ΣΚΤ κατά το 2018, στο πλαίσιο ολοκλήρωσης της συναλλαγής πώλησης μέρους των περιουσιακών στοιχείων και υποχρεώσεων της προς την Ελληνική Τράπεζα. Ως ποσοστό του ΑΕΠ το δημόσιο χρέος κατά το 2019 μειώθηκε κατά 5,1 ποσοστιαίες μονάδες σε σύγκριση με τον προηγούμενο χρόνο.

2. Δημοσιονομικές Προοπτικές 2020

Για πρώτη φορά, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 20 Μαρτίου 2020 πρότεινε τη γενική ρήτρα διαφυγής του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης, στο πλαίσιο της στρατηγικής της για ταχεία και συντονισμένη αντιμετώπιση της πανδημίας του κορονοϊού, η οποία προκαλεί σημαντικό κλυδωνισμό στην ευρωπαϊκή και την παγκόσμια οικονομία. Στις 23 Μαρτίου 2020, το Συμβούλιο ενέκρινε την πρόταση της Επιτροπής, στοχεύοντας στη διασφάλιση ότι ο κλυδωνισμός θα παραμείνει όσο το δυνατό πιο σύντομος και περιορισμένος.

Συνακόλουθα, τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα για την αντιμετώπιση της κρίσης στη διακριτική τους ευχέρεια, για την καλύτερη στήριξη των συστημάτων υγείας και πολιτικής τους προστασίας, αλλά και για την προστασία των οικονομιών τους, παρεκκλίνοντας παράλληλα από τις δημοσιονομικές απαιτήσεις που θα ίσχυαν κανονικά με βάση το ευρωπαϊκό δημοσιονομικό πλαίσιο.

Στη βάση των κατευθυντήριων γραμμών που εξέδωσε η Επιτροπή για τις ελάχιστες απαιτήσεις της από τα κράτη-μέλη στο πλαίσιο των φετινών Προγραμμάτων Σταθερότητας/ ή Προγραμμάτων Σύγκλισης τους, τα κράτη μέλη

έχουν κληθεί φέτος να παρουσιάσουν τα μέτρα στήριξης των οικονομιών τους για την αντιμετώπιση των κοινωνικο-οικονομικών επιπτώσεων της πανδημίας, αντί της παρουσίασης ολοκληρωμένων Μεσοπρόθεσμων Δημοσιονομικών Προγραμμάτων.

Παράλληλα, για το έτος 2020 απαιτείται η υιοθέτηση ενός βασικού σεναρίου στο οποίο βασίζονται οι δημοσιονομικές προβλέψεις, ενώ για το μεσοπρόθεσμο πλαίσιο 2021-2023 οι προβλέψεις περιορίζονται σε ποιοτική ανάλυση των πιθανών εξελίξεων, εφόσον η αβεβαιότητα που επικρατεί για την εξέλιξη της νόσου COVID-19 καθιστά πολύ δύσκολη τη διεξαγωγή αξιόπιστων μακροοικονομικών και δημοσιονομικών προβλέψεων.

Στα πλαίσια των προαναφερόμενων, οι εκτιμήσεις σε σχέση με τα δημόσια οικονομικά για το 2020 λαμβάνουν υπόψη, τόσο το άμεσο κόστος από τα μέτρα που έχουν ληφθεί για τον περιορισμό του COVID-19, το οποίο στοχεύει στη στήριξη των εργαζομένων και των επιχειρήσεων, όσο και τις επιπτώσεις στα δημόσια οικονομικά από την προβλεπόμενη μείωση του ρυθμού ανάπτυξης της οικονομίας κατά το υπό αναφορά έτος.

Σύμφωνα με το βασικό μακροοικονομικό σενάριο του Υπουργείου Οικονομικών για αρνητικό ρυθμό ανάπτυξης του πραγματικού ΑΕΠ κατά το 2020 της τάξης του -7% σε σύγκριση με τον προηγούμενο χρόνο, και λαμβάνοντας υπόψη το κόστος του πακέτου μέτρων σε σχέση με την πανδημία του κορωνοϊού το οποίο εκτιμάται να ανέλθει στο 4,4% του ΑΕΠ, το πρωτογενές ισοζύγιο εκτιμάται να είναι αρνητικό ύψους €375 εκ. (-1,8% του ΑΕΠ) το 2020 σε σύγκριση με πλεονασματικό πρωτογενές ισοζύγιο ύψους €1.142,2 εκ. (5,2% του ΑΕΠ) το 2019. Αντίστοιχα, το δημοσιονομικό ισοζύγιο το 2020, εκτιμάται ότι θα είναι ελλειμματικό ύψους €868 εκ. (-4,3% του ΑΕΠ) σε σύγκριση με πλεόνασμα €603 εκ. (2,7% του ΑΕΠ) το 2019.

Ο πίνακας που ακολουθεί παρουσιάζει τα στοιχεία των λογαριασμών της Γενικής Κυβέρνησης για το 2019 καθώς και εκτιμήσεις για το 2020:

Δημοσιονομικό Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης 2019, εκτιμήσεις 2020

	(Εκατομμύρια Ευρώ)		
	Τελικά 2019	Εκτίμηση ⁵ 2020	ετήσια % μεταβολή
	1	2	2-1
Συνολικά Έσοδα	9.258	9.009	-2,7
Φόροι επί της παραγωγής και των εισαγωγών	3.340	3.058	-8,4
Φόροι επί του εισοδήματος και του πλούτου	2.080	1.935	-7,0
Κοινωνικές εισφορές	2.348	2.408	2,5
Άλλα έσοδα	1.490	1.609	7,9
Συνολικές Δαπάνες	8.655	9.877	14,1

⁵ Εκτιμήσεις Υπουργείου Οικονομικών, Απρίλιος 2020.

Μισθολογικές Απολαβές	2.734	2.919	6,8
Ενδιάμεση Κατανάλωση	1.146	1.493	30,3
Κοινωνικές παροχές	2.872	3.374	17,5
Τόκοι	539	493	-8,6
Επιχορηγήσεις	70	70	0,0
Άλλες τρέχουσες δαπάνες	924	1.343	45,4
Κεφαλαιουχικές Δαπάνες	369	184	-50,2
Δημοσιονομικό Ισοζύγιο	603	-868	
% του ΑΕΠ	2,7	-4,3	
Πρωτογενές Ισοζύγιο	1.142	-375	
% του ΑΕΠ	5,2	-1,8	
Πρωτογενείς Δαπάνες	8.116	9.384	
% του ΑΕΠ	37,0	46,1	

3. Μεσοπρόθεσμο Δημοσιονομικό Πλαίσιο (ΜΔΠ) 2021-2023 – Γενική Κυβέρνηση

Στη βάση των κατευθυντήριων γραμμών που εξέδωσε η Επιτροπή για ελάχιστες απαιτήσεις της από τα κράτη-μέλη στο πλαίσιο των φετινών Προγραμμάτων Σταθερότητας/Προγραμμάτων Σύγκλισης, οι δημοσιονομικές προβλέψεις για το μεσοπρόθεσμο πλαίσιο 2021-2023 περιορίζονται σε πιο ποιοτική ανάλυση των πιθανών εξελίξεων στο μακροοικονομικό περιβάλλον και συνακόλουθα στα δημόσια οικονομικά.

Με βάση το μακροοικονομικό σενάριο (ο ρυθμός ανάπτυξης του ΑΕΠ το 2021 εκτιμάται ότι θα είναι της τάξης του 6%), το δημοσιονομικό ισοζύγιο προβλέπεται ότι θα βελτιωθεί κατά 3,9 ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ. Παρόλο που προβλέπεται ότι η οικονομία θα παρουσιάσει σημαντική βελτίωση κατά το 2021, το δημοσιονομικό ισοζύγιο εκτιμάται ότι θα είναι οριακά ελλειμματικό της τάξης του 0,4% του ΑΕΠ, ενώ ο στόχος για το υπό αναφορά έτος που είχε τεθεί κατά την υποβολή του ΣΠΔΠ 2020-2022 για πλεόνασμα ύψους 2,5% του ΑΕΠ, δεν αναμένεται να επιτευχθεί.

Ο λόγος για την εκτίμηση ελλειμματικού δημοσιονομικού ισοζυγίου το 2021, είναι ότι παρόλο που το βασικό μακροοικονομικό σενάριο προβλέπει σημαντική βελτίωση της οικονομίας κατά το υπό αναφορά έτος, το ΑΕΠ εκτιμάται ότι δεν θα φτάσει τα επίπεδα του έτους 2019. Τα δημόσια έσοδα προβλέπεται ότι θα αυξηθούν με ικανοποιητικό ρυθμό σε σύγκριση με το 2020, ενώ ο ρυθμός των δημόσιων δαπανών προβλέπεται να είναι οριακά αρνητικός.

Για την περίοδο 2022-23, πιθανές προσπάθειες για προβλέψεις, τόσο σε σχέση με το μακροοικονομικό πλαίσιο, όσο και για τα δημόσια οικονομικά, ενδέχεται να εμπεριέχουν μεγάλο βαθμό πραγματοποίησης λάθους δεδομένης της τρέχουσας αβεβαιότητας που προκύπτει από την πανδημία του κορονοϊού COVID-19, οπότε και δε δύναται να ποσοτικοποιηθούν. Παράλληλα, είναι πολύ σημαντικό να αναφερθεί ότι, παρόλο που προβλέπεται ότι κατά το 2020 το ισοζύγιο της Γενικής Κυβέρνησης θα είναι ελλειμματικό, ενώ το 2021 προβλέπεται ισοζύγιο 'σχεδόν' ισοσκελισμένο, εν τούτοις αναμένεται ότι οποιαδήποτε προσωρινή απώλεια πόρων θα ανακτηθεί μεσοπρόθεσμα.

Με βάση τα πιο πάνω, οι προβλέψεις σε σχέση με τα δημόσια οικονομικά, έχουν ως εξής:

Έτος	Πρωτογενές Ισοζύγιο (€εκ.)	Πρωτογενές Ισοζύγιο (% ΑΕΠ)
2018	-416	-2,0
2019	1.142	5,2
2020 ^ε	-375	-1,8
2021 ^π	383	1,8

ε: εκτίμηση, π: πρόβλεψη

Παράλληλα, τα έσοδα και οι πρωτογενείς δαπάνες της Γενικής Κυβέρνησης για την περίοδο 2020-2021, με βάση το μακροοικονομικό σενάριο, προβλέπεται να ακολουθήσουν την εξής πορεία:

	2018	2019	2020 ^ε	2021 ^π
Δημόσια Έσοδα	8.287	9.258	9.009	9.748
Πρωτογενείς Δαπάνες	8.703	8.116	9.384	9.366
Πρωτογενές Ισοζύγιο	-416	1.142	-375	383

ε: εκτίμηση, π: πρόβλεψη

Αναλυτικότερα, τα **δημόσια έσοδα** της Γενικής Κυβέρνησης το **2020** αναμένεται να ανέλθουν στα €9.009 εκ. σε σύγκριση με €9.258 εκ. τον προηγούμενο χρόνο παρουσιάζοντας μείωση 2,7%, παρά την αύξηση που αναμένεται από έσοδα εισφορών στα Ταμεία Κοινωνικών Ασφαλίσεων, λόγω αυξημένων συνεισφορών στα πλαίσια του ΓεΣΥ σε σύγκριση με τον προηγούμενο χρόνο. Η μείωση αυτή των δημοσίων εσόδων οφείλεται κατά κύριο λόγο σε απώλειες φορολογικών εσόδων, άμεσα συνυφασμένες με τα περιοριστικά μέτρα στα πλαίσια της προσπάθειας για άμεση αναχαίτιση της εξάπλωσης της πανδημίας.

Το **2021**, προβλέπεται ότι όλες οι κατηγορίες εσόδων θα παρουσιάσουν σημαντική αύξηση σε σύγκριση με τον προηγούμενο χρόνο, ενώ ο ρυθμός αύξησης του συνόλου των **δημόσιων εσόδων** προβλέπεται να κυμανθεί στο 8,2%.

Έσοδα Γενικής Κυβέρνησης, 2019-2021

	2019 τελικά € εκ 1	2020 εκτίμ. € εκ 2	% 2/1	2021 πρόβλ € εκ 3	% 3/2
Φόροι στην Παραγωγή και στις Εισαγωγές	3.340	3.058	-8,4	3.213	5,1
Φόροι στο Εισόδημα και τον Πλούτο	2.080	1.935	-7,0	2.062	6,6
Εισφορές στην Κοινωνική Ασφάλιση	2.348	2.408	2,5	2.607	8,3
Εισόδημα από Περιουσία (Τόκοι, μερίσματα, μετοχές)	176	117	-33,7	117	0,0
Άλλα Έσοδα (παροχή υπηρεσιών, τρέχουσες κεφαλαιουχικές μεταβιβάσεις)	1.314	1.492	13,5	1.750	17,3
Σύνολο	9.258	9.009	-2,7	9.748	8,2

Οι **πρωτογενείς δαπάνες** κατά το 2020 αναμένεται να παρουσιάσουν σημαντική αύξηση της τάξης του 15,6% σε σύγκριση με το 2019, κυρίως λόγω του κόστους από το πακέτο μέτρων της κυβέρνησης το οποίο στοχεύει στη

στήριξη των εργαζομένων και των επιχειρήσεων. Παράλληλα, αύξηση των πρωτογενών δαπανών κατά το 2020 αναμένεται να επέλθει και από τις αυξημένες δαπάνες στα πλαίσια του ΓεΣΥ, καθώς και από αυξημένες δαπάνες για απολαβές προσωπικού, οι οποίες αναμένεται να παρουσιάσουν σημαντική αύξηση ως αποτέλεσμα τόσο της σταδιακής κατάργησης των συντελεστών μείωσης των απολαβών, όσο και της συνεισφοράς του κράτους στο Γενικό Σύστημα Υγείας ως εργοδότης.

Δαπάνες Γενικής Κυβέρνησης, 2019-2021

	2019 τελικά € εκ 1	2020 εκτίμ. € εκ 2	% 2/1	2021 πρόβλ € εκ 3	% 3/2
Απολαβές Προσωπικού	2.734	2.919	6,8	3.111	6,6
Ενδιάμεση Κατανάλωση	1.146	1.493	30,3	1.544	3,4
Κοινωνικές Παροχές	2.872	3.374	17,5	3.627	7,5
Πληρωμές Τόκων	539	493	-8,6	480	-2,7
Επιχορηγήσεις	70	70	0,0	70	0,0
Ακαθάριστες Επενδύσεις Παγίου Κεφαλαίου	369	184	-50,2	399	117,0
Άλλες	924	1.343	45,4	614	-54,3
Σύνολο	8.655	9.877	14,1	9.846	-0,3
Πρωτογενείς Δαπάνες	8.116	9.384	15,6	9.366	-0,2

Κατά το 2021, οι **πρωτογενείς δαπάνες** αναμένεται να παρουσιάσουν οριακή μείωση της τάξης του 0,2% σε σύγκριση με το 2020, παρά τη μη-επαναλαμβανόμενη επίπτωση του πακέτου στήριξης σε σχέση με την πανδημία COVID-19 κατά τον προηγούμενο χρόνο. Κύριος λόγος για την οριακή αυτή μόνο μείωση των πρωτογενών δαπανών κατά το 2021, είναι οι δαπάνες στα πλαίσια του ΓεΣΥ, όπου η δεύτερη φάση του ΓεΣΥ θα είναι σε πλήρη ισχύ κατά το υπό αναφορά έτος σε σύγκριση με το άμεσα προηγούμενο, καθώς επίσης και η αύξηση δαπανών για απολαβές προσωπικού λόγω περαιτέρω κατάργησης των συντελεστών μείωσης των απολαβών.

Τα δημόσια έσοδα της Κεντρικής Κυβέρνησης αναμένεται την επόμενη τριετία να αυξηθούν σε συνάρτηση με την οικονομική δραστηριότητα και να διαμορφωθούν ως ακολούθως:

Συνολικά Έσοδα Κεντρικής Κυβέρνησης 2019-2021 (Προϋπολογισμός)⁶

	2019	2020 Προϋπολογισμός	2020 Αναθεωρημένος	2021 ΜΔΠ
Άμεσοι Φόροι	2.328	2.457	2.110	2.193
Έμμεσοι Φόροι	3.197	3.266	3.004	3.240
Μη Φορολογικά Έσοδα	1.129	1.244	1.040	1.061
ΣΥΝΟΛΟ	6.654	6.966	6.154	6.495

Λαμβάνοντας υπόψη τις εκτιμήσεις των εσόδων, καθώς και τους δημοσιονομικούς στόχους, το συνολικό ανώτατο όριο δαπανών για την κεντρική κυβέρνηση καθορίζεται στα €7.018 εκ., €7.240 εκ. και €7.470 εκ. για το 2021, το 2022 και το 2023 αντίστοιχα. Λαμβάνοντας υπόψη τις προτεραιότητες της πολιτικής, όπως περιγράφονται στη Δήλωση Κυβερνητικής Πολιτικής στο Κεφάλαιο 2 και τη Δήλωση Πολιτικής Απασχόλησης στο Κεφάλαιο 3, πιο πάνω, τα ανώτατα όρια δαπανών ανά Υπουργείο χωρίς τις αποπληρωμές δανείων και των τόκων επικαιροποιούνται ως ακολούθως:

⁶ Από το έτος 2018 και μετά, τα έσοδα περιλαμβάνουν και επιστροφές φόρων, ως αρνητικά έσοδα, τα οποία κατά τα προηγούμενα χρόνια συμπεριλαμβάνονταν σε κατηγορίες δαπανών

Συνολικές Δαπάνες κατά Υπηρεσία/Υπουργείο/Υφυπουργείο⁷

	Τελικά 2019 € εκ.	Προϋπολ 2020 € εκ.	ΜΔΠ 2021 € εκ.	ΜΔΠ. 2022 € εκ.	ΜΔΠ 2023 € εκ.
Συνταγματικές Εξουσίες	71	103	85	85	86
Συνταγματικές Υπηρεσίες	27	29	32	33	34
Ανεξάρτητες Υπηρεσίες	20	20	20	20	21
Υφυπουργείο, Έρευνας, Καινοτομίας και Ψηφιακής Πολιτικής	0	37	85	84	85
Υφυπουργείο Τουρισμού	43	53	47	48	49
Υφυπουργείο Ναυτιλίας	8	11	11	11	12
Άμυνας	412	367	373	378	383
Γεωργίας, Αγροτικής Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος	261	271	276	280	285
Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως	288	331	332	335	338
Ενέργειας, Εμπορίου και Βιομηχανίας	57	102	93	84	86
Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων	1,076	991	990	995	995
Εσωτερικών	466	556	550	555	563
Εξωτερικών	74	91	85	87	89
Οικονομικών	1,179	1,684	1,408	1,570	1,720
Ανεξάρτητα Γραφεία	74	256	224	225	227
Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας	1,075	1,152	1,177	1,180	1,185
Μεταφορών Επικοινωνιών και Έργων	263	305	330	335	342
Υγείας	783	928	900	935	970
Σύνολο	6,177	7,287	7,018	7,240	7,470

⁷ Συνολικές δαπάνες κατά Υπουργείο εξαιρουμένων των αποπληρωμών και των δαπανών για τόκους. Από το έτος 2018 και μετά, επιστροφές φόρων, οι οποίες κατατάσσονταν ως δαπάνες, περιλαμβάνονται στα έσοδα της ΚΚ με αρνητικό πρόσημο.

Ο καθορισμός των πιο πάνω οροφών δαπανών με βάση τα σημερινά δεδομένα και τις τρέχουσες εκτιμήσεις συμβάλλει στην επίτευξη των δημοσιονομικών στόχων.

Σημειώνεται ότι, τα ανώτατα συνολικά όρια δαπανών του ΣΠΔΠ 2021-2023 επικαιροποιούνται για το έτος 2021 σε σχέση με τον Προϋπολογισμό του 2020 και του ΜΔΠ 2020-2022 λόγω των οικονομικών επιπτώσεων από την πανδημία του κορωνοϊού. Με την τροποποίηση αυτή των ανώτατων ορίων, οι δημοσιονομικοί στόχοι δεν τίθενται σε κίνδυνο.

Τονίζεται ότι, η επίτευξη των δημοσιονομικών στόχων στηρίζεται στην τήρηση των ανωτάτων οροφών δαπανών. Οποιαδήποτε απόκλιση θα θέσει σε αμφιβολία την επίτευξη των δημοσιονομικών στόχων και κατ' επέκταση την αξιοπιστία της κυπριακής οικονομίας. Γι' αυτό το λόγο κατά τη διάρκεια του έτους θα πρέπει να καταβληθεί κάθε προσπάθεια ώστε να μην υποβάλλονται νέες προτάσεις πολιτικής προς το Υπουργικό Συμβούλιο που εξυπακούουν πρόσθετο δημοσιονομικό κόστος. Η υποβολή νέων προτάσεων από τα Υπουργεία/Υφυπουργεία/Τμήματα/Ανεξάρτητες Υπηρεσίες θα πρέπει να εντάσσεται στη διαδικασία κατάρτισης του προϋπολογισμού και εντός των καθορισμένων ανώτατων οροφών. Μόνο σε εξαιρετικές και απρόβλεπτες περιπτώσεις θα εξετάζονται νέες προτάσεις μετά την έγκριση του προϋπολογισμού με την προϋπόθεση ότι οι αναγκαίες πιστώσεις θα καλύπτονται από εξοικονομήσεις χωρίς να διαφοροποιείται η συνολική οροφή του προϋπολογισμού και κατ' επέκταση να επηρεάζεται η επίτευξη των δημοσιονομικών στόχων (με πλήρη ανάλυση του ετησίου και μεσοπρόθεσμου κόστους που η πρόταση συνεπάγεται). Όσον αφορά προτάσεις που τροποποιούν υφιστάμενες πολιτικές περιλαμβανομένης και της ένταξης έργων/ προγραμμάτων θα εξετάζονται νοουμένου ότι το δημοσιονομικό κόστος θα καλύπτεται από εξοικονομήσεις ή από κατάργηση υφιστάμενης πολιτικής και υιοθέτηση νέας, που να ανταποκρίνεται στα σημερινά δεδομένα. Σημειώνεται ότι, όσο σταθεροποιείται η οικονομία, τα συνολικά ανώτατα όρια δαπανών επίσης θα σταθεροποιούνται, για αυτό τα Υπουργεία/Υφυπουργεία θα πρέπει να καθορίζουν τις πολιτικές τους (απασχόλησης, στρατηγικής κλπ) στα πλαίσια των οροφών του εκάστοτε ΜΔΠ.

Σχετικά με την υλοποίηση νέων έργων (κατασκευαστικά και υποδομής), σύμφωνα με τη μεθοδολογία που ακολουθείται, όλα τα νέα έργα πριν περιληφθούν στον προϋπολογισμό θα πρέπει να έχουν περάσει από την διαδικασία προεπιλογής δηλαδή να έχουν εγκεκριμένα Σημειώματα Έργου (Project Concept Notes-PCN). Σημειώνεται ότι, έργα με κόστος μικρότερο των €2 εκ δεν απαιτείται εγκεκριμένο Σημείωμα Έργου εκτός αν ο Υπουργός Οικονομικών αποφασίσει διαφορετικά.

Σημειώνεται ότι τα έργα που θα προταθούν για συγχρηματοδότηση από τα Ευρωπαϊκά Ταμεία την περίοδο 2021-2027, θα εμπíπτουν στην εν λόγω διαδικασία.

ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΙΝΔΥΝΩΝ

Το ΣΠΔΠ 2021-2023 ετοιμάστηκε αφού έλαβε υπόψη τόσο τις τρέχουσες οικονομικές εξελίξεις της κυπριακής οικονομίας και ιδιαίτερα στον τραπεζικό τομέα, όσο και τις μακροοικονομικές προβλέψεις μέχρι το 2021 και τους δημοσιονομικούς στόχους που έχουν τεθεί.

Σημειώνεται ταυτόχρονα η ύπαρξη κινδύνων, οι οποίοι θα μπορούσαν να επηρεάσουν το βασικό μακροοικονομικό σενάριο στο οποίο στηρίζονται οι δημοσιονομικοί στόχοι. Από πλευράς εσωτερικού περιβάλλοντος, αρνητικές επιπτώσεις στην οικονομία δύναται να προέλθουν από τις ακόλουθες πηγές.

Κύριος κίνδυνος αποτελεί τυχόν επέκταση της πανδημίας του κορωνοϊού στην κυπριακή επικράτεια, με αποτέλεσμα την ανάγκη επαναφοράς περιοριστικών μέτρων, γεγονός που θα επιδεινώσει την οικονομική δραστηριότητα, θα μειώσει τα έσοδα του κράτους, ενώ πιθανότατα να πρέπει να υιοθετηθεί νέο πακέτο στήριξης της οικονομίας.

Δεύτερο, από τις συνεχιζόμενες προκλήσεις που αντιμετωπίζει ο τραπεζικός τομέας λόγω του πολύ ψηλού ακόμα ποσοστού των μη εξυπηρετούμενων δανείων (παρά τη σημαντική μείωση που έχει επιτευχθεί). Τυχόν μη αποκλιμάκωση των μη εξυπηρετούμενων δανείων και βελτίωση της κερδοφορίας των τραπεζικών ιδρυμάτων, αναμένεται να επηρεάσουν αρνητικά την κυπριακή οικονομία, μέσω της επιδείνωσης της κεφαλαιουχικής επάρκειας των πιστωτικών ιδρυμάτων, της κερδοφορίας τους και της αναιμικής παραχώρησης πιστώσεων στην οικονομία.

Σημειώνεται ότι, μετά την απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου σε σχέση με τα μέτρα δημοσιονομικής εξυγίανσης που εφάρμοσε η Κυπριακή Δημοκρατία κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης (απόφαση υπέρ της Κυπριακής Δημοκρατίας), οι κίνδυνοι που ελλόχευαν από τις δικαστικές αποφάσεις σε σχέση με το θέμα αυτό έχουν εκλείψει.

Σημαντικοί κίνδυνοι ελλοχεύουν και από το εξωτερικό περιβάλλον.

Κυριότερος κίνδυνος βραχυπρόθεσμα αποτελεί τυχόν περαιτέρω εξάπλωση της πανδημίας του κορωνοϊού, ειδικά σε χώρες με τις οποίες η Κύπρος διατηρεί στενή οικονομική σχέση, όπως το Ηνωμένο Βασίλειο και η Ρωσία. Μια τέτοια εξέλιξη αναμένεται να έχει σημαντικό αντίκτυπο στην οικονομία της Κύπρου, ειδικά μέσω του τομέα του τουρισμού.

Επιπρόσθετα, η συνεχιζόμενη οικονομική πολιτική προστατευτισμού, καθώς και η επιβολή κυρώσεων, δύναται να προκαλέσουν νέα αστάθεια στην ευρωπαϊκή και παγκόσμια οικονομία.

Επίσης, οι γεωπολιτικές εξελίξεις στη γύρω περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου με επίκεντρο τις στρατιωτικές εμπλοκές στη Συρία και στη Λιβύη καθώς και του μεταναστευτικού προβλήματος, συνεχίζουν να προκαλούν αβεβαιότητα για την πορεία των οικονομιών των χωρών μελών της Ε.Ε., περιλαμβανομένης και της Κύπρου.

Ακόμη, τυχόν σύναψη ανεπαρκούς εμπορικής συμφωνίας μεταξύ Ηνωμένου Βασιλείου και Ε.Ε, αναμένεται να έχει αρνητικό αντίκτυπο στην οικονομία του Ηνωμένου Βασιλείου όσο και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με πιθανές προεκτάσεις στην κυπριακή οικονομία (αποδυνάμωση της στερλίνας έναντι ευρώ, μείωση επενδύσεων από Η.Β).

ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΣΤΗ ΓΕΝΙΚΗ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΚΑΙ ΣΤΟΝ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΤΟΜΕΑ

Στα πλαίσια της Διαχείρισης των Δημόσιων Οικονομικών, περιλαμβάνεται και ο εκσυγχρονισμός της Γενικής Κυβέρνησης και του ευρύτερου δημόσιου τομέα. Οι ευρύτερες μεταρρυθμίσεις που ήδη προωθούνται στο δημόσιο τομέα, οι οποίες αφορούν, μεταξύ άλλων, διαρθρωτικές αλλαγές στην οργάνωση και λειτουργία των δημόσιων οργανισμών καθώς και στην ανάπτυξη και διαχείριση του ανθρώπινου δυναμικού τους, στοχεύουν στη δημιουργία μιας σύγχρονης και αποτελεσματικής δημόσιας διοίκησης που να επιτελεί με επάρκεια και επαγγελματισμό το έργο της και να εξυπηρετεί με τον πιο αποτελεσματικό τρόπο τη χώρα και τους πολίτες της.

Σε συνέχεια της μελέτης που διεξήχθη για τα οριζόντια θέματα εκσυγχρονισμού της Δημόσιας Υπηρεσίας (σύστημα αμοιβών και όρων απασχόλησης στο δημόσιο τομέα, σύστημα αξιολόγησης της απόδοσης του προσωπικού) και της διαβούλευσης με τους εμπλεκόμενους φορείς, διαμορφώθηκαν και προωθήθηκαν οι αναγκαίες μεταρρυθμιστικές δράσεις στη Βουλή των Αντιπροσώπων για μελέτη και ψήφιση. Με τα νομοσχέδια αυτά προβλεπόταν η εισαγωγή:

- νέων διατάξεων για την αξιολόγηση και την επιλογή υποψηφίων για πλήρωση των ανελικτικών θέσεων της δημόσιας υπηρεσίας, με εισαγωγή και νέας κατηγορίας θέσεων, αυτής της «Διατμηματικής Προαγωγής», με σκοπό την ενίσχυση/ενθάρρυνση της κινητικότητας.
- νέου συστήματος αξιολόγησης της απόδοσης των δημοσίων υπαλλήλων το οποίο συνδέεται με την υπηρεσιακή ανέλιξη των υπαλλήλων σε θέσεις προαγωγής και διατμηματικής προαγωγής και που επίσης στοχεύει στην ανάπτυξη και βελτίωση της απόδοσης όλων των υπαλλήλων όλων των βαθμίδων.

Τα πιο πάνω νομοσχέδια συζητήθηκαν καθ'όλη τη διάρκεια του 2016 σε συνεδρίες της αρμόδιας Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Οικονομικών και Προϋπολογισμού και στη συνέχεια τέθηκαν για ψήφιση από την Ολομέλεια της Βουλής, η οποία, ωστόσο, τα καταψήφισε.

Η Κυβέρνηση, μετά την καταψήφιση των σχετικών νομοσχεδίων προχώρησε σε νέες διαβουλεύσεις και καταρτίστηκαν νέα νομοθετήματα, τα οποία εγκρίθηκαν από το Υπουργικό Συμβούλιο τον Οκτώβριο του 2019 και κατατέθηκαν στη Βουλή των Αντιπροσώπων, όπου συζητούνται στην αρμόδια Κοινοβουλευτική Επιτροπή, σε μια νέα προσπάθεια για προώθηση της μεταρρύθμισης στα οριζόντια θέματα διαχείρισης ανθρώπινου δυναμικού.

ΓΕΝΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΙΣ

Η ανάγκη για μεταρρυθμίσεις στη δημόσια διοίκηση είναι συνεχής, ώστε να επιτυγχάνονται τα προσδοκώμενα αποτελέσματα με τους ελάχιστους δυνατούς πόρους, σε ένα υγιές δημοσιονομικό πλαίσιο. Για το σκοπό αυτό οι οργανισμοί της Γενικής Κυβέρνησης και του ευρύτερου δημόσιου τομέα εξακολουθούν να εφαρμόζουν προγράμματα εκσυγχρονισμού, ούτως ώστε να διέπονται από εύκαμπτες οργανωτικές δομές και αποτελεσματικές διαδικασίες, να αξιοποιούν με πιο ευέλικτο τρόπο το διαθέσιμο ανθρώπινο δυναμικό, με απώτερο σκοπό την επιτυχή και έγκαιρη υλοποίηση των στόχων τους και των κυβερνητικών πολιτικών στρατηγικής σημασίας.

Η διάρθρωση του μισθολογίου στη Γενική Κυβέρνηση και στον ευρύτερο δημόσιο τομέα, και οι υφιστάμενες πρακτικές και συστήματα προαγωγών/ ανέλιξης, κινητικότητας προσωπικού, διοίκησης απόδοσης και αμοιβών περιορίζουν την ανταγωνιστικότητα και την παραγωγικότητα. Οι μεταρρυθμίσεις που βρίσκονται σε εξέλιξη στοχεύουν στα ακόλουθα:

- (α) διασφάλιση της βιωσιμότητας των δημόσιων οικονομικών, μέσω της πολιτικής για συνολική συγκράτηση της απασχόλησης στο δημόσιο τομέα και του εξορθολογισμού του κρατικού μισθολογίου.
- (β) επίτευξη μιας αποδοτικής και αποτελεσματικής Γενικής Κυβέρνησης και ευρύτερου δημόσιου τομέα.
- (γ) περαιτέρω ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού στη Γενική Κυβέρνηση και στον ευρύτερο δημόσιο τομέα.

(α) Διασφάλιση της βιωσιμότητας των δημόσιων οικονομικών, μέσω της πολιτικής για συγκράτηση της συνολικής απασχόλησης στο δημόσιο τομέα και του εξορθολογισμού του κρατικού μισθολογίου

Για την επίτευξη του εν λόγω στόχου, συνεχίζεται η εφαρμογή των πολιτικών συγκράτησης της απασχόλησης και του μισθολογίου στη Γενική Κυβέρνηση και στον ευρύτερο δημόσιο τομέα, ούτως ώστε αυτό να παραμένει εντός του πλαισίου της οικονομικής ανάπτυξης. Οι πολιτικές και τα μέτρα που συμβάλλουν στην τήρηση της δέσμευσης αυτής, είναι τα ακόλουθα:

- Διατήρηση του Μηχανισμού που ρυθμίζει τη συγκράτηση του ρυθμού αύξησης του Κρατικού Μισθολογίου (απολαβές και συντάξεις) για διατήρηση του σε βιώσιμα επίπεδα κλειδώνοντας παράλληλα τις διορθώσεις που έχουν επιτευχθεί την τελευταία τριετία. Συγκεκριμένα, με τις συμφωνίες πλαίσιο για το 2017 - 2018 της Κυβέρνησης με τις συνδικαλιστικές οργανώσεις, έχει εισαχθεί Μηχανισμός ο οποίος ρυθμίζει και καθορίζει ανώτατο όριο στην παραχώρηση γενικών αυξήσεων, τιμαριθμικών αυξήσεων ή /και μισθοδοτικών προσαυξήσεων σε μισθούς και συντάξεις της κρατικής υπηρεσίας και του ευρύτερου δημόσιου τομέα, συνυπολογίζοντας:
  - ο τα οικονομικά δεδομένα όπως αυτά εκφράζονται από τη μεταβολή του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) σε ονομαστικούς όρους και
  - ο μεταβολές του Κρατικού Μισθολογίου που οφείλονται σε μεταβολές:
    - (i) του αριθμού των απασχολούμενων,

- (ii) του αριθμού αφυπηρητήσεων και δικαιούχων σε συνταξιοδοτικά ωφελήματα,
- (iii) του μισθολογίου λόγω τιμαριθμικής αναπροσαρμογής⁸ των απολαβών και συντάξεων, και
- (iv) του μισθολογίου λόγω καταβολής των μισθοδοτικών προσαυξήσεων.

- Διατήρηση του στόχου για συγκράτηση της συνολικής απασχόλησης στη Γενική Κυβέρνηση, με στόχο ένα βιώσιμο μισθολόγιο στα πλαίσια των δημοσιονομικών δυνατοτήτων και περιθωρίων. Για το σκοπό αυτό, οι πολιτικές που εφαρμόστηκαν τα τελευταία χρόνια για τη μείωση της απασχόλησης, συνεχίζονται ως ακολούθως:
  - ο Θέσπιση με νόμο από τον Ιούνιο του 2017 της, επ' αόριστο, επέκτασης της απαγόρευσης πλήρωσης θέσεων Πρώτου Διορισμού, Προαγωγής και Πρώτου Διορισμού και Προαγωγής στο δημόσιο και ευρύτερο δημόσιο τομέα, με διαδικασία εξαίρεσης που περιλαμβάνει έγκριση από την Κοινοβουλευτική Επιτροπή Οικονομικών και Προϋπολογισμού. Επίσης, συνεχίζεται η απαγόρευση πλήρωσης κενών θέσεων Ωρομίσθιου Προσωπικού στη Γενική Κυβέρνηση και στον ευρύτερο δημόσιο τομέα, και εξετάζονται περιπτώσεις που δικαιολογούν εξαίρεση από την απαγόρευση, με βάση το άρθρο 16 του περί Προϋπολογισμού 2020 Νόμου του 2019 (Ν.89(II)/2019) .
  - ο Συνέχιση της πολιτικής μη δημιουργίας πρόσθετων μόνιμων θέσεων και της μη αναβάθμισης μισθοδοτικών κλιμάκων σε προσωπική βάση, τόσο για τις υπαλληλικές θέσεις όσο και για τις θέσεις Ωρομίσθιου Προσωπικού στο δημόσιο και ευρύτερο δημόσιο τομέα, με εξαίρεση πολύ συγκεκριμένες περιπτώσεις.
  - ο Συνέχιση της πολιτικής απαγόρευσης προσλήψεων εργοδοτούμενων ορισμένου χρόνου, με εξαίρεση συγκεκριμένες μόνο περιπτώσεις. Το μέτρο αυτό αφορά, ως θέμα πολιτικής τόσο τη Γενική Κυβέρνηση όσο και τον ευρύτερο δημόσιο τομέα.
  - ο Η δημιουργία νέων θέσεων εξετάζεται κυρίως σε συνάρτηση με κατάργηση ισάριθμών μόνιμων θέσεων.

Με την εφαρμογή των εν λόγω μέτρων τα τελευταία χρόνια ο αριθμός των υπηρετούντων υπαλλήλων μειώθηκε συνολικά κατά 4.734 άτομα, από την 31.12.2011 μέχρι τις 31.12.2019. Τα στοιχεία απασχόλησης ανά τομέα κατά τις ίδιες ημερομηνίες παρουσιάζονται στον πιο κάτω Πίνακα:

Τομέας απασχόλησης	Απασχόληση την 31/12/2011	Απασχόληση την 31/12/2019
Δημόσια Υπηρεσία: Σύνολο	19.529	17.383
(α) Ανεξάρτητες Υπηρεσίες/ Υπουργεία εξαιρουμένων των τομέων	13.819	11.947

⁸ Σε σχέση με την ΑΤΑ, τα επιδόματα, οι μισθοί και οι συντάξεις θα αναπροσαρμόζονται, την 1η Ιανουαρίου έκαστου έτους, ως ακολούθως:

(i) Καταβολή του 50% του ποσοστού της αύξησης του υποκείμενου δείκτη της ΑΤΑ κατά το έτος που προηγείται του έτους αναφοράς σε σχέση με το προηγούμενο έτος του έτους αναφοράς.

(ii) Η πιο πάνω αναπροσαρμογή θα αναστέλλεται σε περίπτωση που κατά το δεύτερο και τρίτο τρίμηνο του έτους που προηγείται του έτους αναφοράς ο ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης σε πραγματικούς όρους διορθωμένος ως προς τις εποχικές διακυμάνσεις είναι αρνητικός.

της Υγείας και της Παιδείας (β) Υγεία	5.332	5.353
(γ) Εποχικό προσωπικό	378	83
Παιδεία	12.789	13.420
Δικαστική Υπηρεσία	104	119
Κυπριακός Στρατός	4.080	4171
Αστυνομία	5.373	4878
Πυροσβεστική Υπηρεσία	723	650
Κρατικοί Αξιωματούχοι	121	122
Ωρομίσθιο Κυβερνητικό Προσωπικό (μόνιμο και εποχικό)	9.548	6790
ΣΥΝΟΛΟ	52.267	47.533
<p>*Σημείωση: Από τον Νοέμβριο 2016 στον Κυπριακό Στρατό απασχολούνται, επιπρόσθετα του μόνιμου προσωπικού που παρουσιάζεται στον πίνακα, 3,076 Συμβασιούχοι Οπλίτες, έναντι περιορισμού των Οπλιτών που υπηρετούν υποχρεωτική θητεία. Σύμφωνα με τον Προϋπολογισμό του 2020, ο εγκεκριμένος αριθμός των Συμβασιούχων Οπλιτών είναι 3,090.</p>		

- Παράλληλα, τονίζεται η ανάγκη συγκράτησης της απασχόλησης του εκπαιδευτικού προσωπικού έτσι ώστε να τηρείται το καθορισμένο ανώτατο όριο. Στο πλαίσιο αυτό κρίνεται επιβεβλημένη η επαναξιολόγηση, διαφοροποίηση και κατάργηση υφιστάμενων θεσμών/πολιτικών. Το πιο πάνω θα πρέπει να συνδυαστεί με δράσεις για βελτίωση της απόδοσης των δαπανών παιδείας για βελτίωση των επιπέδων μάθησης και εκπαίδευσης.
- Συνέχιση της προσπάθειας για κατάργηση κενών μόνιμων θέσεων, όπου είναι εφικτό, διασφαλίζοντας ταυτόχρονα την ομαλή λειτουργία των Υπουργείων/Τμημάτων/Υπηρεσιών και Οργανισμών της Γενικής Κυβέρνησης. Κατά την περίοδο 2013-2019 καταργήθηκαν συνολικά 4.224 κενές θέσεις, ήτοι 1.636 θέσεις στη Δημόσια Υπηρεσία και 2.588 θέσεις Ωρομίσθιου Κυβερνητικού Προσωπικού (εκ των οποίων 1749 θέσεις μεταφέρθηκαν στον ΟΚΥΠΥ μετά από σχετική Απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου). Σημειώνεται ότι, σε περίπτωση μετατροπής συμβάσεων εργασίας εργοδοτούμενων ορισμένου χρόνου σε συμβάσεις εργασίας αορίστου χρόνου, ο Υπουργός Οικονομικών δυνατόν να αποφασίσει την κατάργηση ισάριθμων κενών μόνιμων εγκεκριμένων θέσεων.

Η Κυβέρνηση εξετάζει τον τρόπο εισαγωγής Σχεδίου Παροχής Συνταξιοδοτικών Ωφελημάτων μέσω της λειτουργίας Ταμείου Προνοίας το οποίο θα καλύψει τους νεοεισερχόμενους υπαλλήλους στην κρατική υπηρεσία και στον ευρύτερο δημόσιο τομέα, αυτούς δηλαδή που έχουν προσληφθεί μετά την 1.10.2011 και, ως εκ τούτου, δεν έχουν δικαίωμα να ενταχθούν στο Κυβερνητικό Σχέδιο Συντάξεων ή σχέδιο συντάξεων όμοιο με αυτό, καθώς και τους εργοδοτούμενους αορίστου χρόνου.

(β) Επίτευξη ενός αποδοτικού και αποτελεσματικού δημόσιου τομέα

Στο πλαίσιο υλοποίησης του εν λόγω στόχου, μέτρα που συνεχίζουν να υλοποιούνται ή αναμένεται να υιοθετηθούν αφορούν στα πιο κάτω:

- Εισαγωγή ενός νέου συστήματος αξιολόγησης της απόδοσης των δημοσίων υπαλλήλων, το οποίο συνδέεται με την υπηρεσιακή ανέλιξη των υπαλλήλων και που επίσης στοχεύει στην ανάπτυξη και βελτίωση της απόδοσης όλων των υπαλλήλων όλων των βαθμίδων.

- Υιοθέτηση νέων διατάξεων για την αξιολόγηση και επιλογή υποψηφίων από την Επιτροπή Δημόσιας Υπηρεσίας σε ανελκτικές θέσεις στη δημόσια υπηρεσία, οι οποίες βασίζονται σε σύγχρονες μεθόδους και εργαλεία και με τις οποίες καθορίζονται συγκεκριμένα κριτήρια αξιολόγησης των υποψηφίων και βαρύτητα για κάθε ένα από αυτά, με στόχο τη βέλτιστη αξιολόγηση της επάρκειας και των ικανοτήτων/δεξιοτήτων τους με αντικειμενικό, διαφανή και αξιοκρατικό τρόπο.
- Αναδιοργάνωση Ανεξάρτητων Υπηρεσιών/Υπουργείων/Τμημάτων καθώς και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και Κρατικών Οργανισμών, στη βάση των Σχεδίων Δράσης που ετοιμάζονται στα πλαίσια των μελετών που αφορούν στα τομεακά θέματα, με στόχο τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας και αποδοτικότητάς τους.
- Συνέχιση της εφαρμογής του Σχεδίου Δράσης για την Ανάπτυξη το οποίο εγκρίθηκε από το Υπουργικό Συμβούλιο με την Απόφασή του με αρ. 78.292 και ημερ. 4.2.2015 και το οποίο περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, την προώθηση της Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, της Διαφάνειας και της Βελτίωσης της Εξυπηρέτησης του Πολίτη.
- Αξιοποίηση των εργαλείων κινητικότητας των υπαλλήλων, περιλαμβανομένου και του ωρομίσθιου προσωπικού για κάλυψη των αναγκών στελέχωσης στο δημόσιο και ευρύτερο δημόσιο τομέα. Κύρια πλεονεκτήματα της κινητικότητας είναι η δυνατότητα ικανοποίησης αναγκών σε προσωπικό όπως αυτές ανακύπτουν, η αξιοποίηση των εμπειριών και ικανοτήτων των υπαλλήλων και η πρόκληση του ενδιαφέροντός τους για απόδοση. Τα εργαλεία που είναι διαθέσιμα για την κινητικότητα έχουν πλέον ενισχυθεί και αποτελούνται από τα ακόλουθα:
  - ο θεσμός της εναλλαξιμότητας, στον οποίο έχουν πλέον ενταχθεί όλοι οι εργοδοτούμενοι αορίστου χρόνου (πλην αυτών που υπάγονται στο Υπουργείο Υγείας), διευρύνοντας τη συνολική αριθμητική δύναμη του εναλλάξιμου προσωπικού κατά 50%,
  - οι θεσμοί της ανάθεσης καθηκόντων και απόσπασης, οι οποίοι παρέχουν τη δυνατότητα σε κάθε Υπουργείο/Ανεξάρτητη Υπηρεσία να διαχειρίζεται το προσωπικό της με περισσότερη ευελιξία και αποτελεσματικότητα χωρίς την εμπλοκή του Τμήματος Δημόσιας Διοίκησης και Προσωπικού,
  - η λειτουργία εσωτερικής αγοράς εργασίας στη Δημόσια Υπηρεσία μέσω της οποίας οι ίδιοι οι υπάλληλοι μπορούν να εκδηλώσουν ενδιαφέρον για απασχόληση σε άλλες θέσεις απ' αυτές που κατέχουν,
  - η κινητικότητα υπαλλήλων μεταξύ της δημόσιας υπηρεσίας και των οργανισμών δημοσίου δικαίου καθώς και μεταξύ των οργανισμών δημοσίου δικαίου, η οποία έχει θεσπιστεί με σχετικό νόμο.).

Για σκοπούς περαιτέρω επέκτασης της κινητικότητας, κατά αναλογία με τα ισχύοντα για τους μόνιμους υπαλλήλους, ψηφίστηκε από τη Βουλή των Αντιπροσώπων «Ο περί Απόσπασης Εργοδοτούμενων Αορίστου Χρόνου της Δημόσιας Υπηρεσίας και των Οργανισμών Δημοσίου Δικαίου Νόμος του 2019», ο οποίος ρυθμίζει την κινητικότητα και την πιο αποτελεσματική αξιοποίηση των εργοδοτούμενων αορίστου χρόνου της Δημόσιας Υπηρεσίας και των Οργανισμών Δημοσίου Δικαίου.

Επιπρόσθετα, η Κυβέρνηση προτίθεται εντός το 2019, να υποβάλει μετά από περαιτέρω διαβούλευση, πακέτο νομοσχεδίων (μετά από καταψήφιση από το Βουλή των Αντιπροσώπων το 2016) τα οποία θα αφορούν την εισαγωγή:

- νέων διατάξεων για την αξιολόγηση και την επιλογή υποψηφίων για πλήρωση των ανελκτικών θέσεων της δημόσιας υπηρεσίας, με εισαγωγή και νέας κατηγορίας θέσεων,

αυτής της «Διατμηματικής Προαγωγής», με σκοπό την ενίσχυση/ενθάρρυνση της κινητικότητας.

- νέου συστήματος αξιολόγησης της απόδοσης των δημοσίων υπαλλήλων το οποίο θα συνδέεται με την υπηρεσιακή ανέλιξη των υπαλλήλων σε θέσεις προαγωγής και διατμηματικής προαγωγής και που επίσης στοχεύει στην ανάπτυξη και βελτίωση της απόδοσης όλων των υπαλλήλων όλων των βαθμίδων.

(γ) Διαμόρφωση και Εφαρμογή Πολιτικής Μάθησης για την Ανάπτυξη Οργανισμών και Στελεχών του Δημόσιου Τομέα

Στο πλαίσιο υλοποίησης του εν λόγω στόχου, οι ενέργειες που προωθούνται αφορούν:

- Διάγνωση των πραγματικών αναγκών μάθησης των οργανισμών όπως προκύπτουν από την αποστολή και στόχους του κάθε Οργανισμού.
- Στο σχεδιασμό, υλοποίηση και αξιολόγηση μαθησιακών δραστηριοτήτων για την ικανοποίηση των μαθησιακών αναγκών που απορρέουν από τα μαθησιακά πλάνα των Υπουργείων.
- Στη μαθησιακή και συμβουλευτική υποστήριξη μεταρρυθμίσεων και αλλαγών, Εισαγωγή νέου Συστήματος Διαχείρισης της Απόδοσης στη Δ.Υ, Θέματα Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης (e-government), Θέματα Απλοποίησης Διαδικασιών και Έξυπνης Ρύθμισης).
- Στο σχεδιασμό, υλοποίηση και αξιολόγηση μαθησιακών δραστηριοτήτων βασικής κατάρτισης (π.χ Εκπαίδευση Γενικού Γραμματειακού Προσωπικού, Εκπαίδευση Γενικού Διοικητικού Προσωπικού, Εκπαίδευση στην Κυπριακή Δημόσια Διοίκηση, Εκπαίδευση σε Θέματα Ε.Ε, Εκπαίδευση σε θέματα ισότητας, καταπολέμησης της βίας & κάθε είδους των διακρίσεων, Εκπαίδευση σε Θέματα Ασφάλειας και Υγείας) που απορρέουν είτε από διαχρονικές επαναλαμβανόμενες δεσμεύσεις της ΚΑΔΔ, είτε από πρωτοβουλίες της ΚΑΔΔ.
- Στη διαμόρφωση και προώθηση μιας πολιτικής μάθησης για τη Δ.Υ.
- Στην παροχή μαθησιακής και συμβουλευτικής υποστήριξης για θέματα οργανωσιακής ανάπτυξης μέσω της χρήσης των εργαλείων του Κοινού Πλαισίου Αξιολόγησης (CAF) και του Δομημένου Δημοκρατικού Διαλόγου.
- Στη στρατηγική Ανάπτυξη της ΚΑΔΔ και στην προώθηση υποστηρικτικών διαδικασιών για τη διαχείριση της μάθησης με στόχο τη δικτύωση της ΚΑΔΔ με άλλους αντίστοιχους οργανισμούς της Κύπρου και του εξωτερικού, την εκπροσώπηση της Κύπρου σε διεθνή φόρα την ενδυνάμωση και την αποτελεσματική λειτουργία της ΚΑΔΔ.

Οι αλλαγές που συντελούνται στο δημόσιο τομέα επηρεάζουν άμεσα και τον ευρύτερο Δημόσιο Τομέα και οι κατευθυντήριες γραμμές για την ετοιμασία του κρατικού προϋπολογισμού, καλύπτουν και τις Αρχές Τοπικής Αυτοδιοίκησης καθώς και τα Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου.

Με βάση τα πιο πάνω και για την επίτευξη των δημοσιονομικών στόχων συστήνεται όπως υιοθετηθούν οι πιο κάτω κατευθυντήριες γραμμές για την κατάρτιση του Προϋπολογισμού του 2021 και του Μεσοπρόθεσμου Δημοσιονομικού Πλαισίου 2021-2023:

- α) Καθορισμός των δαπανών των Υπουργείων/Υφυπουργείων/Τμημάτων/Ανεξάρτητων Υπηρεσιών εντός των ανωτάτων ορίων δαπανών που έχουν τεθεί και που παρουσιάζονται στον πίνακα της σελίδας 27.
- β) Διατήρηση της υφιστάμενης πολιτικής επιδομάτων για τα διάφορα επιδόματα που παραχωρούνται σε κρατικούς αξιωματούχους, κρατικούς υπαλλήλους και ωρομίσθιο προσωπικό όπως περιγράφονται στον περί Προϋπολογισμού του 2020 Νόμο του 2019 (Νόμος Αρ 89/(II) του 2019) .
- γ) Υποβολή νέων προτάσεων από τα Υπουργεία/Υφυπουργεία/Τμήματα/Ανεξάρτητες Υπηρεσίες μέσω της διαδικασίας κατάρτισης του προϋπολογισμού και εντός των καθορισμένων ανώτατων οροφών του ΜΔΠ 2021-2023.
- δ) Έγκριση της Δήλωσης Κυβερνητικής Στρατηγικής που περιγράφει τους άξονες αναπτυξιακής πολιτικής της κυβέρνησης που περιγράφεται στο Κεφάλαιο 1.
- ε) Έγκριση τη Δήλωσης Πολιτικής Απασχόλησης που περιγράφεται στο Κεφάλαιο 3.
- στ) Ολοκλήρωση και υποβολή στο Υπουργείο Οικονομικών των Στρατηγικών Σχεδίων των Υπουργείων σύμφωνα με τη Δήλωση Κυβερνητικής Στρατηγικής και την ετοιμασία του Προϋπολογισμού του 2021 και του ΜΔΠ 2021-2023 σύμφωνα με τα Στρατηγικά Σχέδια και τις προτεραιότητες πολιτικής.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

Παρατίθενται στον ακόλουθο πίνακα οι κυριότεροι οικονομικές δείκτες της κυπριακής οικονομίας για τα έτη 2015 έως 2021.

	2015	2016	2017	2018	2019 ^ε	2020 ^π	2021 ^π
Ρυθμός μεταβολής ΑΕΠ	3,4	6,7	4,4	4,1	3,2	-7,0	6,0
Εγχώρια Ζήτηση	2,1	8,1	7,2	2,5	3,0	-3,5	4,4
Κατανάλωση							
<i>Ιδιωτική Κατανάλωση</i>	2,8	4,4	4,5	3,3	3,0	-7,2	4,0
<i>Δημόσια Κατανάλωση</i>	0,5	-0,9	2,1	3,5	11,3	12,5	5,2
Πάγιες Επενδύσεις (GFCF)	-0,2	48,9	24,1	-6,6	0,1	-5,3	4,7
Αποθέματα ^{1,2}	0,6	-2,0	-0,5	1,2	-0,8	0,0	0,0
Εξωτερικό Ισοζύγιο ¹	1,3	-1,1	-2,7	1,5	0,3	-3,5	1,5
<i>Εξαγωγές Αγαθών και Υπηρεσιών</i>	9,9	7,2	8,7	4,6	2,0	-26,1	21,2
<i>Εισαγωγές Αγαθών και Υπηρεσιών</i>	8,1	9,0	12,8	2,4	1,5	-21,3	17,5
Εναρμονισμένος Ρυθμός Πληθωρισμού	-1,5	-1,2	0,7	0,8	0,5	-0,3	1,0
Ποσοστό Ανεργίας	14,9	12,9	11,1	8,4	7,1	9,0	7,5
Αύξηση Απασχόλησης	1,6	4,7	5,3	4,1	3,1	-3,5	2,5
Δημοσιονομικό Ισοζύγιο (% του ΑΕΠ)	-1,0	0,1	1,9	-4,4	2,7	-4,3	-0,4
Πρωτογενές Ισοζύγιο (% του ΑΕΠ)	2,2	2,8	4,4	-2,0	5,2	-1,8	1,8
Δημοσιονομικό Ισοζύγιο (% του ΑΕΠ) *	0,0	0,1	1,9	2,9	3,6	-4,3	-0,4
Πρωτογενές Ισοζύγιο (% του ΑΕΠ) *	3,2	2,8	4,4	5,3	6,0	-1,8	1,8
Δημόσιο χρέος (% του ΑΕΠ)	107,5	103,4	93,9	100,6	95,5	116,8	103,2

ε: εκτίμηση   π: πρόβλεψη

¹: συνεισφορά στο % του ΑΕΠ

²: Η μεθοδολογία αλυσιδωτής σύνδεσης (chain linking) δεν εφαρμόζεται στη μεταβλητή "Αυξομείωση αποθεμάτων (συμπεριλαμβανομένων)", καθώς παρουσιάζει αρνητικές τιμές για κάποιες χρονιές. Η μεθοδολογία αυτή ακολουθείται από όλα τα Κράτη-Μέλη και τη Eurostat.

*: Εξαιρουμένης της επίδρασης (i) της ανακεφαλαιοποίησης των Τραπεζικών Ιδρυμάτων ύψους 1% του ΑΕΠ κατά το **2015**, (ii) της δημοσιονομικής επιβάρυνσης που προέκυψε από την πώληση περιουσιακών στοιχείων και υποχρεώσεων της Συνεργατικής Κυπριακής Τράπεζας Λτδ (ΣΚΤ) στην Ελληνική Τράπεζα κατά το **2018**, της τάξης του 7,3 % του ΑΕΠ, και (iii) της μη-επαναλαμβανόμενης δημοσιονομικής επιβάρυνσης ύψους 0,8% του ΑΕΠ κατά το **2019**, η οποία προέκυψε στα πλαίσια της τροποποίησης του Περί Φορολογίας του Εισοδήματος Νόμου (28(Ι) του 2019), σε σχέση με τις συσσωρευμένες ζημιές αποκτώντος πιστωτικού ιδρύματος.